

PANORAMATR
ODAK

MART'26

ODAK

PANORAMATR için hazırlanan tematik kamuoyu araştırmalarını ihtiva eder. ODAK'taki bilgiler, veriler, analizler ve gorseller izin alınmaksızın kısmen veya tamamen çoğaltılamaz, yayılamaz, yayınlanamaz, kopyalanamaz, değiştirilemez, kullanılamaz ve yazılı, gorsel ve dijital ortamlarda paylaşılamaz.

Burada yer alan hiçbir veri, bilgi ve yorum yatırım danışmanlığı veya tavsiyesi kapsamında değildir. Burada yer alan yorum ve tavsiyeler genel anlamda bilgi vermeyi amağlamakta olup, herhangi bir yatırım aracının alım-satım önerisi ya da getiri vaadi olarak yorumlanmamalıdır.

Bu kamuoyu araştırması, PANORAMATR'nin şubat 2026 raporu için 6-13 şubat 2026 tarihleri arasında yapılmıştır. Araştırmanın örnek büyüklüğü 2085'tir. Örneklem hata payı (margin of error), %95 güven düzeyinde -tasarım etkisi (design effect) de dikkate alınarak- %2,7 olarak hesaplanmıştır.

Katılımcılar, tüm illerden rassal olarak seçilmiş ve cep telefonlarına ulaşılmıştır.

Araştırma sonuçlarının Türkiye evrenine genellenebilirliğini sağlamak için 18 yaş ve üstü nüfusa ilişkin TÜİK verileri (NUTS I. Düzey bölge nüfusu, yaş, cinsiyet ve eğitim) ile Yüksek Seçim Kurulu (YSK) tarafından yayınlanan 14 Mayıs 2023 Genel Seçim resmî sonuçları kullanılarak ağırlıklandırma yapılmıştır.

PANORAMATR

+90 (312) 235 66 36 | info@panoramatr.com | panoramatr.com

TÜRKİYE'DE EKONOMİK GÖRÜNÜM, BEKLENTİLER VE FİNANSAL DAVRANIŞLAR

POLİTİKAYA BAKIŞ VE MAKRO BEKLENTİ
MEVCUT EKONOMİK DURUM VE BEKLENTİ
HANE BÜTÇE BASKISI
KREDİ KARTI KULLANIM DAVRANIŞI
BORÇLANMA EĞİLİMİ VE FAİZ ETKİSİ
BÜYÜK HARCAMA VE TASARRUF EĞİLİMİ

YÖNETİCİ ÖZETİ

- Katılımcıların yüzde 66'sı bu yıl enflasyonun artacağını düşünmektedir. Enflasyonun azalacağını düşünenlerin oranı yüzde 11'de kalmaktadır.
- Katılımcıların yüzde 57'si hane ekonomisinin son bir yılda kötüleştiğini belirtmektedir. Düşük gelir grubunda bu oran yüzde 78'e çıkmaktadır.
- Önümüzdeki 6 ayda alım gücünün azalacağını düşünenlerin oranı yüzde 64'tür.
- Katılımcıların yüzde 83'ü mevcut gelirle temel ihtiyaçları karşılarken zorlandığını ya da kısmen zorlandığını ifade etmektedir.
- Hane bütçesini en çok zorlayan kalem yüzde 46 ile gıda, yüzde 27 ile enerji/faturalardır.
- Katılımcıların yüzde 35'i temel ihtiyaçlarının çoğunu kredi kartı ile karşılamaktadır.
- Kredi kartı kullanıcılarının yaklaşık yüzde 29'u yalnızca asgari ödeme yapabilmekte ya da asgarisini ödemekte zorlanmaktadır.
- Önümüzdeki 6 ayda kredi kartı kullanımının artacağını düşünenlerin oranı yüzde 33'tür.
- Kredi kullanma amacı sorulduğunda ilk sırada yüzde 28 ile "borç kapatma" yer almaktadır.
- Katılımcıların yüzde 46'sı mevcut faiz seviyesinin kredi kararını tamamen caydırdığını belirtmektedir.
- Önümüzdeki 12 ayda tasarruf yapamayacağını belirtenlerin oranı yüzde 49'dur. Düşük gelir grubunda bu oran yüzde 66'ya çıkmaktadır.
- Konut, otomobil ve dayanıklı tüketim gibi büyük harcamalara yönelik planlar sınırlı kalmakta; konut harcaması yapma ihtimali olmadığını belirtenlerin oranı yüzde 65'tir.

TÜRKİYE'DE EKONOMİK GÖRÜNÜM, BEKLENTİLER VE FİNANSAL DAVRANIŞLAR

Türkiye ekonomisi son iki yıldır yüksek enflasyon, artan hayat pahalılığı ve sıkı para politikalarının eş zamanlı olarak hissedildiği bir dönemden geçiyor. Özellikle gıda ve enerji gibi temel harcama kalemlerindeki fiyat artışları, hane bütçesi üzerindeki baskıyı canlı tutmaya devam ediyor. Bu nedenle ekonomi, yalnızca makro göstergeler üzerinden değil, vatandaşın gündelik yaşamında karşılık bulan somut deneyimler üzerinden değerlendiriliyor.

Şubat 2026 raporumuzun ODAK bölümünde, ekonomist **Güldem Atabay** ile birlikte “**Türkiye’de Ekonomik Görünüm**” başlığını ayrıntılı biçimde ele alıyoruz. Bu çerçevede ekonomik gidişata ilişkin toplumsal algıyı, kısa ve orta vadeli beklentileri ve finansal davranış kalıplarını birlikte analiz ediyoruz.

Bu bölümde; vatandaşın enflasyon ve faiz oranlarına ilişkin öngörülerini, hane gelir-gider dengesindeki değişim, harcama ve tasarruf planları, kredi kartı kullanım eğilimleri, borç ödeme pratikleri ve tasarruf kapasitesi kapsamlı biçimde inceleniyor.

Böylece ekonominin yalnızca göstergeler düzeyindeki seyrini değil, toplumun bu seyri nasıl deneyimlediğini ve buna nasıl uyum sağladığını bütüncül bir perspektifle ortaya koyuyoruz.

GİRİŞ

Türkiye ekonomisi son iki yıldır yüksek enflasyon, artan hayat pahalılığı ve sıkı para politikalarının aynı anda hissedildiği bir dönemden geçiyor. Resmî veriler yıllık enflasyonun artış hızında bir yavaşlamaya işaret etse de vatandaşın günlük hayatında fiyat artışları devam ettiği algısının güçlü olması dikkat çekiyor. Özellikle gıda ve enerji gibi temel harcama kalemleri hane bütçesi üzerindeki baskıyı sürdürüyor. Ücret artışlarının enflasyon artış hızının altında kalması sonucunda alım gücündeki aşınma geniş kesimler tarafından kuvvetli hissediliyor. Özellikle hanehalkının temel tüketim malları fiyat enflasyonun manşet enflasyonun üzerinde seyretmesi enflasyon beklentilerini destekler nitelikte.

Bu ortamda ekonomi yalnızca makro göstergeler üzerinden değil, hanelerin gündelik yaşamındaki somut deneyim üzerinden değerlendiriliyor. Aile bütçesi son bir yılda nasıl değişti? Mevcut gelirle temel ihtiyaçlar karşılanabiliyor mu? Önümüzdeki aylarda alım gücü artacak mı azalacak mı? Bu sorular, ekonomik tartışmanın merkezine yerleşmiş durumdadır.

Şubat 2026 tarihli bu Odak çalışması, Türkiye’de ekonomik görünümün toplum nezdindeki algısını, beklentileri ve finansal davranışları birlikte ele alıyor. Araştırma, vatandaşın enflasyon ve faiz konusundaki öngörülerini; hane ekonomisindeki değişimi; harcama planlarını; kredi kartı kullanım alışkanlıklarını; borç ödeme biçimlerini ve tasarruf yapabilme kapasitesini kapsamlı biçimde inceliyor.

Veriler, toplumda enflasyonun düşeceğine dair güçlü bir iyimserlik oluşmadığını göstermesi açısından çok değerli. Geniş kesimler fiyat artışlarının süreceğini düşünüyor. Buna paralel olarak alım gücünün önümüzdeki dönemde azalacağı beklentisi de yaygın. Alım gücü azalmaya devam ederken ileride alınacak malın fiyatının daha da artacağı beklentisi tüketim tercihlerini erkene çekmeye devam ediyor. Hane ekonomisinin son bir yılda kötüleştiğini düşünenlerin oranı yüksek seyrini koruyor. Gelir düzeyi düştükçe bu olumsuz algı daha belirgin hale geliyor.

Temel ihtiyaçları karşılama konusunda yaşanan zorluk, araştırmanın en dikkat çekici bulgularından biri. Gıda ve enerji harcamaları bütçeyi en çok zorlayan kalemler olarak ilk sıralarda. Özellikle düşük gelirli kesimlerde temel ihtiyaçları karşılama güçlüğü yaygın bir deneyim haline gelmiş durumda.

Finansal davranış tarafında ise kredi kartının günlük yaşamın önemli bir parçası haline geldiği görülüyor. Katılımcıların önemli bir bölümü temel ihtiyaç harcamalarında kredi kartı kullanıyor. Borcun tamamını ödeyebilenler olduğu gibi, yalnızca asgari tutarı ödeyen ya da ödemekte zorlanan kayda değer bir kesim de bulunuyor. Bu tablo, kredi kartının yalnızca bir ödeme aracı değil, aynı zamanda bütçe açığını dengeleme aracı olarak kullanıldığını gösteriyor.

Önümüzdeki döneme ilişkin kredi kullanma eğilimi sınırlı görünse de kredi kullanmayı düşünenlerin önemli bir kısmı bunu yeni bir yatırım için değil, mevcut borçları kapatmak için planlıyor. Yüksek faiz oranları borçlanma kararını büyük ölçüde caydırıyor. Buna rağmen harcamaların artacağı beklentisi güçlü kalmaya devam ediyor. Bu durum, tüketicinin isteğe bağlı değil, büyük ölçüde zorunlu harcamalar üzerinden sürdüğünü düşündürüyor.

Büyük harcama planlarına bakıldığında ise daha temkinli bir tablo var. Konut, otomobil veya tadilat gibi yüksek tutarlı harcamalara yönelik planlar sınırlı kalırken, tasarruf yapabilme imkânı da geniş kesimler için oldukça düşük. Özellikle düşük gelir gruplarında tasarruf yapamayacağını belirtenlerin oranı dikkat çekici düzeyde.

Bu Odak çalışması, Türkiye’de ekonomik tartışmanın yalnızca büyüme oranları ve faiz kararları üzerinden değil, hane bütçesindeki gerçeklik üzerinden okunması gerektiğini göstermesi açısından önemli bulgular içeriyor. Ekonomi vatandaş için soyut bir başlık değil; mutfakta, faturada, kredi kartı ekstresinde ve ertelenen harcama kararlarında somutlaşıyor. Araştırmanın bulguları, yüksek enflasyon ortamında toplumun hem beklentilerinde hem de finansal davranışlarında belirgin bir temkin ve sıkışma halinin hâkim olduğunu ortaya koyuyor.

POLİTİKAYA BAKIŞ VE MAKRO BEKLENTİ

Kredi Kartı Limitlerinin Düşürülmesi

Katılımcıların yüzde 53'ü kredi kartı limitlerinin düşürülmesini doğru bir karar olarak değerlendirmektedir. Kararı yanlış bulanlar yüzde 33 seviyesindeyken fikrim yok diyenlerin oranı yüzde 14 olarak ölçülmüştür. Bu tablo, iç talebi sınırlamaya dönük düzenlemelerin toplumun yarısından fazlası tarafından destek gördüğünü göstermektedir.

	%
Doğru bir karardır	53,1
Yanlış bir karardır	33,4
Fikrim yok	13,5

Kredi kartı limitlerinin sınırlandırılması kararını doğru bulanlar (yüzde 53), yanlış bulanlardan (yüzde 33) 20 puan daha fazladır. Uygulama hakkında fikri olmadığını belirtenlerin oranı ise yüzde 14 olarak kaydedilmiştir. Katılımcılara kredi kartı limitlerinin düşürülmesine yönelik karar sorulduğunda, yüzde 53'lük kesim düzenlemeyi doğru bulduğunu ifade etmiştir.

	AK Parti	MHP	CHP	DEM Parti	İYİ Parti	Diğer	Kararsız/Oy vermeyecek
Doğru bir karardır	73,0	87,5	32,1	58,8	31,2	54,3	54,3
Yanlış bir karardır	13,9	7,3	55,4	37,0	67,5	38,2	26,7
Fikrim yok	13,1	5,2	12,5	4,2	1,4	7,5	19,1

AK Parti seçmeninin yüzde 73'ü ve MHP tabanının yüzde 88'i kredi kartı limitlerinin düşürülmesini doğru bir karar olarak değerlendirmektedir. Kararı yanlış bulanlar CHP seçmeninde yüzde 55 seviyesindeyken, DEM Parti tabanında onay oranı yüzde 59 olarak ölçülmüştür.

Siyasi parti tercihleri bazında yapılan incelemede, iktidar bloku seçmeninde karara yönelik destek oranının muhalefet tabanlarına kıyasla daha yüksek bir seviyede seyrettiği görülmektedir. AK Parti seçmeninde kararı doğru bulanlar yüzde 73 yanlış bulanlardan (%14) 59 puan daha fazla ölçülmüştür. Buna mukabil CHP seçmen grubunda kararı yanlış bulanlar (%55), doğru bulanlardan (%32) 23 puan daha fazladır. Kararsız ve oy vermeyecek seçmen segmentinde ise kararı doğru bulanların oranı yüzde 54'tür.

Toplumun geneli olarak kredi kartlarına sınır getirilmesi destek görürken parti kırılımı bu desteğin homojen olmadığını ortaya koymaktadır. Bu durum ekonomi politikalarının değerlendirilmesinde siyasi aidiyetin belirleyici rol oynadığını göstermektedir.

	18-34 yaş	35-54 yaş	55 yaş ve üstü
Doğru bir karardır	46,5	58,5	54,5
Yanlış bir karardır	41,0	30,6	27,6
Fikrim yok	12,5	10,9	17,9

Yaş ilerledikçe kredi kartı limitlerinin düşürülmesini yanlış bulanlar azalmaktadır. Kararın yanlış olduğunu düşünenlerin en yüksek olduğu kesim 18-34 yaş arasındadır.

Yaş grupları temelinde yapılan analizde, en yüksek onay oranı yüzde 59 ile 35-54 yaş kategorisinde görülmektedir. Bu grupta kararı doğru bulanlar (%59), yanlış bulanlardan (%31) 28 puan daha fazladır. 55 yaş ve üstü katılımcıların yüzde 55'i kararı doğru bir adım olarak değerlendirirken, bu grupta herhangi bir kanaat belirtmeyenlerin oranı (%18) tüm yaş grupları arasındaki en yüksek seviyededir.

18-34 yaş grubunda kararı yanlış bulanlar yüzde 41 ile en yüksek seviyededir. Bu durum gençlerin krediye erişim kısıtlamalarından daha doğrudan etkilendiğini düşündürmektedir.

Toplum genelinde kredi kartı limitlerinin düşürülmesi kararına destek, karşı çıkanlardan belirgin biçimde yüksektir. Hayat pahalılığı ve borçlanma artışı bağlamında, kredi kartlarına sınır getirilmesi "kontrol edici" bir adım olarak algılanmaktadır.

Yaş kırılımında da dikkat çekici bir tablo vardır. Gençlerin kredi kartına daha fazla ihtiyaç duyması ve nakit akışını bu araç üzerinden yönetmesi, sınırlamayı daha olumsuz değerlendirmelerine neden olabilir. 35-54 yaş grubunda ise hem borç yükü hem de bütçe sorumluluğu daha yüksek olduğu için sınırlamayı finansal disiplin aracı olarak görme eğilimi daha güçlüdür.

Enflasyon Öngörüsü

Katılımcıların yüzde 66'sı bu yıl enflasyonun artacağı yönünde beklenti içindeyken, azalacağını düşünenlerin oranı yüzde 11'dir. İktidarın enflasyonun azalacağına dair söylemlerinin kamuoyunda ikna edici olmadığı görülmektedir.

	%
Enflasyon azalacak	11,3
Aynı kalacak	18,1
Enflasyon artacak	66,1
Fikrim yok	4,5

	Ocak'24	Mayıs'24	Ekim'24	Ocak'25	Mayıs'25	Kasım'25	Şubat'26
Enflasyon azalacak	13,2	16,6	17,2	17,1	14,7	11,1	11,3
Aynı kalacak	10,8	15,0	14,1	16,1	17,7	16,4	18,1
Enflasyon artacak	68,6	61,1	68,6	66,8	67,6	72,5	66,1
Fikrim yok	5,4	6,4	6,1	19,5	16,3	1,2	4,5

Toplumun enflasyon öngörüsü değerlendirildiğinde, fiyat artışlarının süreceğine dair kanaatin baskın bir görünüm sergilediği anlaşılmaktadır. Katılımcıların yüzde 66'sı enflasyonun artacağını ifade ederken, yüzde 18'i aynı kalacağını, yüzde 11'i ise azalacağını belirtmektedir. Enflasyonun artacağını öngörenler (%66), azalacağını bekleyenlerden (%11) 55 puan daha fazladır. Trend verileri incelendiğinde, Kasım 2025'te yüzde 73 seviyesinde ölçülen artış beklentisinin Şubat 2026 döneminde yüzde 66'ya gerilediği ancak yüksek seyrini koruduğu görülmektedir.

Toplumun en güçlü ortak kanaati enflasyon başlığında ortaya çıkmaktadır. Bu tablo, enflasyon beklentilerinin hâlâ çıpalanmadığını göstermektedir. Kasım 2025'e göre artış beklentisi gerilemiş olsa da yüksek seviyesini korumaktadır.

	AK Parti	MHP	CHP	DEM Parti	İYİ Parti	Diğer	Kararsız/Oy vermeyecek
Enflasyon azalacak	26,0	27,3	4,9	12,5	17,3	10,7	3,8
Aynı kalacak	24,8	27,9	11,1	14,5	1,4	15,7	20,5
Enflasyon artacak	38,9	28,2	81,9	67,7	81,4	73,6	73,8
Fikrim yok	10,3	16,6	2,1	5,3	0,0	0,0	1,9

Tüm parti gruplarında enflasyonun artacağını düşünenlerin oranı azalacağını ya da aynı kalacağını düşünenlerin oranından daha yüksektir.

Parti tercihleri bazında yapılan incelemede, enflasyon öngörüsünün siyasi aidiyetlere göre farklılaştığı görülmektedir. İktidar bloku içerisinde yer alan AK Parti seçmeninin yüzde 39'u enflasyonun artacağını belirtirken, yüzde 26'sı azalacağı, yüzde 25'i ise aynı kalacağı yönünde görüş bildirmektedir. MHP tabanında artış beklentisi ile azalma beklentisi benzer bir seyir izlemektedir. Buna mukabil muhalefet cephesinde enflasyonun artacağına dair beklentinin daha baskın olduğu izlenmektedir. CHP seçmeninin yüzde 82'si ve DEM Parti tabanının yüzde 68'i enflasyonun artacağı kanaatindedir. Kararsız ve oy vermeyecek katılımcılarda her dört kişiden üçü enflasyonun artacağını düşünmektedir.

Parti kırılımında dikkat çekici bir ayrışma vardır. CHP seçmeninin yüzde 82'si enflasyonun artacağını düşünürken, AK Parti seçmeninde bu oran yüzde 39'dur. Muhalefet seçmeninde ekonomik kötümserlik

belirgin biçimde daha yüksektir. Fakat CHP seçmenine kıyasla Ak Parti seçmeni içinde enflasyonun artacağını bekleyen oran yüzde 82'ye karşı yüzde 39 ile çok daha düşük olsa da, bu oran da oldukça yüksek bir seviyedir. Özellikle Ak Parti seçmeni içinde enflasyonun değişmeyeceğini bekleyen yüzde 25 ile artacağını bekleyen yüzde 39 beraber alındığında yüzde 64 oranında Ak Partilinin hükümet söylemi olan enflasyonun düşeceği iddiasına inanmıyor olması iktidar partisi adına dikkat çekmektedir.

Faiz Oranlarına İlişkin Beklenti

Katılımcıların yüzde 49'u önümüzdeki 12 ayda faiz oranlarının artacağını öngörürken, azalacağını düşünenlerin oranı yüzde 22 seviyesindedir.

	%
Azalacak	22,3
Aynı kalacak	18,5
Artacak	49,2
Fikrim yok	10,0

Önümüzdeki 12 aylık dönemde faiz oranlarına yönelik toplumsal beklentiler incelendiğinde, artış yönündeki kanaatin ağırlık kazandığı görülmektedir. Katılımcıların yüzde 49'u faizlerin artacağını ifade ederken, yüzde 22'si azalacağını, yüzde 19'u ise değişmeyeceğini belirtmektedir. Faizlerin artacağını öngörenler (%49), azalacağını bekleyenlerden (%22) 27 puan daha fazladır. Fikri olmadığını beyan edenlerin oranı ise yüzde 10'dur.

	Düşük gelir	Orta gelir	Yüksek gelir
Azalacak	13,9	21,6	38,4
Aynı kalacak	17,5	20,3	15,5
Artacak	56,6	48,9	37,8
Fikrim yok	12,1	9,2	8,2

Gelir düzeyleri temelinde yapılan incelemede, faiz oranlarının seyrine dair beklentilerin ekonomik imkanlara göre farklılaştığı saptanmaktadır. Düşük gelir grubunda katılımcıların yüzde 57'si önümüzdeki dönemde faizlerin yükseleceği kanaatindeyken, yüzde 18'i değişmeyeceğini, yüzde 14'ü ise düşeceğini ifade etmektedir. Faizlerin artacağını öngörenler düşük gelir grubunda (%57), üst orta ve yüksek gelir grubundan (%38) 19 puan daha fazladır. Buna mukabil üst orta ve yüksek gelir segmentinde faizlerin artacağını ve azalacağını öngörenlerin oranı yüzde 38 ile dengeli bir görünüm sergilemektedir.

Toplumun en güçlü ortak kanaati enflasyon başlığında ortaya çıkmaktadır. Katılımcıların yüzde 66'sı bu yıl enflasyonun artacağını düşünürken, yalnızca yüzde 11'i azalacağını öngörmektedir. Artış beklentisi Kasım 2025'e kıyasla gerilemiş olsa da yüksek seviyesini korumaktadır. Bu tablo, enflasyon beklentilerinin hâlâ çıpalamadığını ve fiyat istikrarına dair güvenin sınırlı kaldığını göstermektedir.

Parti kırılımı ekonomik algının siyasal aidiyetle birlikte şekillendiğini ortaya koymaktadır. CHP seçmeninin yüzde 82'si enflasyonun artacağını düşünürken, bu oran AK Parti seçmeninde yüzde 39'dur. Ancak AK Parti seçmeninde de "aynı kalacak" diyenlerle birlikte değerlendirildiğinde yüzde 64'lük bir kesim enflasyonun düşeceği söylemine ikna olmuş görünmemektedir.

Muhalefet seçmeninde kötümserlik daha belirgin olsa da tüm parti gruplarında enflasyonun artacağı yönündeki beklenti azalma beklentisinden yüksektir. Bu durum, ekonomik beklentilerde genel bir temkin ve güvensizlik eğiliminin hâkim olduğunu göstermektedir.

MEVCUT EKONOMİK DURUM VE BEKLENTİ

Hanenin Son 1 Yıldaki Ekonomik Durumu

Katılımcıların yüzde 57'si son bir yılda hanelerinin ekonomik durumunun kötüleştiğini belirtirken, iyileşme olduğunu ifade edenlerin oranı yüzde 11 seviyesindedir. Son beş yıllık verilerde ailenin ekonomik durumunun bir yıl içerisinde kötüleştiğini düşünenler yüzde 60 bandında seyretmektedir. Bu oranlar, ekonomik iyileşme algısının toplumsal tabana yayılmadığını göstermektedir. Üst gelir grubunun yüksek faizden faydalanmakta oluşu iyileşme algısı yaratırken orta ve düşük gelir grupları için aile ekonomisindeki bozulma şiddetli hissedilmektedir.

	%					
İyileşti	10,5					
Değişmedi	32,3					
Kötüleşti	57,1					
Cevaplamayacağım	0,1					
		Kasım'21	Kasım'22	Kasım'23	Kasım'25	Şubat'26
İyileşti		7,4	9,4	11,7	13,8	10,5
Değişmedi		24,0	19,7	27,0	32,8	32,3
Kötüleşti		67,3	68,6	56,9	53,1	57,1
Cevaplamayacağım		1,3	2,3	4,4	0,3	0,1

Ailelerin son bir yıllık ekonomik durumlarına ilişkin değerlendirmelerinde olumsuz kanaatin baskın olduğu bir tablo izlenmektedir. Katılımcıların yüzde 57'si hanelerinin ekonomik durumunun kötüleştiğini ifade ederken, yüzde 32'si değişmediğini, yüzde 11'i ise iyileştiğini belirtmektedir. Trend verileri incelendiğinde, ekonomik durumun kötüleştiğini düşünenlerin oranının Kasım 2025'teki yüzde 53 seviyesinden Şubat 2026'da yüzde 57'ye yükseldiği görülmektedir. Bu eğilim, hane ekonomisine yönelik olumsuz algının hâkim seyrini koruduğuna işaret etmektedir.

	AK Parti	MHP	CHP	DEM Parti	İYİ Parti	Diğer	Kararsız/Oy vermeyecek
İyileşti	28,7	14,5	3,1	0,0	0,0	10,6	5,6
Değişmedi	40,9	65,4	24,1	30,1	27,7	26,7	30,8
Kötüleşti	30,4	20,2	72,7	69,9	72,3	62,7	63,4
Cevap vermek istemiyorum	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,2

Siyasi parti tercihleri bazında hane ekonomisindeki değişim algısı incelendiğinde, iktidar ve muhalefet blokları arasında belirgin bir ayrışma izlenmektedir. AK Parti seçmeninin yüzde 41'i ekonomik durumunun değişmediğini, yüzde 30'u kötüleştiğini, yüzde 29'u ise iyileştiğini ifade etmektedir. MHP tabanında ise durumunun değişmediğini belirtenlerin oranı yüzde 65 ile baskın çoğunluğu oluşturmaktadır. Buna mukabil muhalefet cephesinde karamsar tutumun yoğunlaştığı görülmektedir. CHP seçmen grubunda ekonomik durumunun kötüleştiğini belirtenler (%73), iyileştiğini söyleyenlerden (%3) 70 puan daha fazladır. Kararsız ve oy vermeyecekler arasında hane ekonomisinin kötüye gittiğini belirtenlerin oranı yüzde 63'tür.

	Düşük gelir	Orta gelir	Yüksek gelir
İyileşti	3,1	7,5	31,7
Değişmedi	19,0	36,4	46,9
Kötüleşti	77,9	56,0	21,4
Cevap vermek istemiyorum	0,0	0,2	0,0

Gelir düzeyleri bazında hane ekonomisindeki değişim algısı incelendiğinde, ekonomik imkanlar azaldıkça olumsuz kanaatin belirgin şekilde arttığı görülmektedir. Düşük gelir grubundaki katılımcıların yüzde 78'i aile ekonomisinin son bir yılda kötüleştiğini ifade ederken, yüzde 19'u değişmediğini, yüzde 3'ü ise iyileştiğini belirtmektedir. Hane durumunun kötüleştiğini belirtenler düşük gelir grubunda (%78), üst orta ve yüksek gelir grubundan (%21) 57 puan daha fazladır.

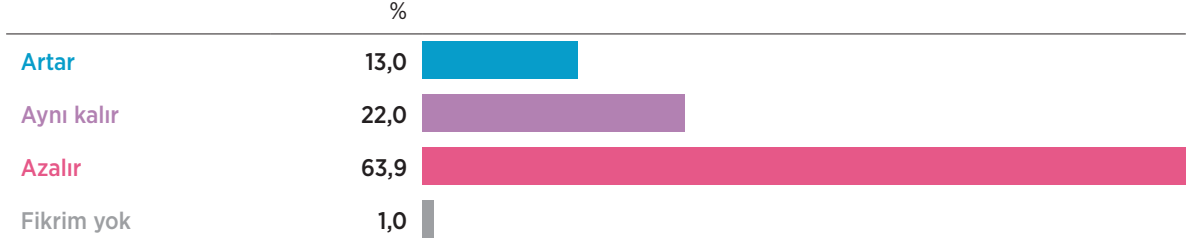
Gelir kısıtlılığı çarpıcıdır. Enflasyonun yükselmesinde payı olmayan düşük gelir grubunda kötüleşme oranının yüzde 78 olması dezenflasyon programından zarar görenlerin önemli kesimini oluşturmaktadır. Üst gelir grubunda bu oran yüzde 21'e gerilemektedir. Bu fark, ekonomik sıkıntıların simetrik yaşanmadığını açıkça ortaya koymaktadır. Alt gelir grubunda yaşanan kayıp yalnızca reel gelir erimesi değil, yaşam standardında belirgin bir gerileme anlamına gelmektedir. Üst gelir grubunda ise kötüleşme algısı daha sınırlı kalmakta; bu kesimde fiyat artışları yaşam kalitesini baskılasa da temel ihtiyaç düzeyinde bir kırıma yaratmamaktadır.

Yaş kısıtlılığında da dikkat çekici bir tablo vardır. 35-54 yaş grubunda kötüleşme algısı daha yüksektir. Bu grup hem aktif çalışma çağında hem de çocuklu hanelerin yoğunlaştığı yaş dilimidir. Dolayısıyla artan eğitim, gıda ve konut maliyetleri bu kesimde daha sert hissedilmektedir. Emekli nüfusta ise sabit gelir baskısı öne çıkmaktadır.

Bu tablo, ekonomik daralmanın alt gelir gruplarında ve üretken yaş diliminde daha sert hissedildiğini; orta sınıfın da aşağı doğru baskılandığını göstermektedir.

Alım Gücü Beklentisi

Katılımcıların yüzde 64'ü önümüzdeki 6 ayda alım güçlerinin azalacağını öngörürken, artacağını düşünenlerin oranı yüzde 13'tür. Artacağını ifade edenler çoğunlukla iktidar seçmenidir.

Önümüzdeki 6 aylık dönemde alım gücüne yönelik toplumsal beklentiler incelendiğinde, azalma yönündeki kanaatin ağırlık kazandığı görülmektedir. Katılımcıların yüzde 64'ü alım güçlerinin azalacağını ifade ederken, yüzde 22'si aynı kalacağını, yüzde 13'ü ise artacağını belirtmektedir.

	AK Parti	MHP	CHP	DEM Parti	İYİ Parti	Diğer	Kararsız/Oy vermeyecek
Artar	31,9	23,2	4,0	1,0	14,9	10,8	9,2
Aynı kalır	33,5	41,4	13,9	15,8	20,4	10,5	22,6
Azalır	31,8	35,4	81,8	83,2	64,7	78,8	67,0
Fikrim yok	2,8	0,0	0,2	0,0	0,0	0,0	1,2

CHP seçmeninin yüzde 82'si ve DEM Parti tabanının yüzde 83'ü önümüzdeki altı ayda alım gücünün azalacağını öngörmektedir. AK Parti tabanında alım gücünün artacağını düşünenler ile azalacağını bekleyenlerin oranı yüzde 32 seviyesinde dengelenmektedir. Hiçbir parti grubunda alım gücünün artacağını düşünenler çoğunluğu oluşturmamaktadır.

	Düşük gelir	Orta gelir	Yüksek gelir
Artar	7,5	12,7	25,5
Aynı kalır	14,5	26,8	23,2
Azalır	76,8	59,6	50,6
Fikrim yok	1,2	0,9	0,8

Düşük gelir grubundaki katılımcıların yüzde 77'si önümüzdeki altı ayda alım güçlerinin azalacağını öngörürken, üst orta ve yüksek gelir segmentinde bu oran yüzde 51 seviyesindedir. Düşük gelir grubunda alım gücünün artacağını düşünenlerin oranı yüzde 8'dir. Gelir azaldıkça alım gücünün önümüzdeki altı ay azalacağına dair kanaat de güçlenmektedir.

Toplumun yüzde 64'ü önümüzdeki altı ayda alım gücünün azalacağını düşünmektedir. Artış bekleyenlerin oranı yalnızca yüzde 13'tür. Bu tablo, mevcut ekonomik sıkışmanın yalnızca bugüne değil, yakın geleceğe de taşındığını göstermektedir. Beklentilerdeki bu olumsuzluk, ekonomik güvenin henüz yeniden tesis edilmediğine işaret etmektedir.

Parti kırılımında belirgin bir ayrışma vardır. CHP ve DEM Parti seçmeninde alım gücünün azalacağı beklentisi yüzde 80'in üzerindedir. AK Parti seçmeninde ise artış ve azalış beklentisi yaklaşık yüzde 32 seviyesinde dengelenmektedir. Buna rağmen hiçbir parti grubunda iyileşme beklentisi çoğunluk oluşturmamaktadır. Bu durum, siyasi farklılıklara rağmen ekonomik temkinin yaygınlaştığını göstermektedir.

Gelir düzeyi beklentileri daha net açıklamaktadır. Düşük gelir grubunda alım gücünün azalacağını düşünenlerin oranı yüzde 77'ye çıkmaktadır. Üst orta ve yüksek gelir grubunda bu oran yüzde 51'dir. Gelir azaldıkça kötümserlik artmaktadır. Bu kesim için ekonomik daralma bir risk değil, hâlihazırda yaşanan bir gerçekliktir.

Beklentilerdeki bu karamsarlık iki yönlü etki yaratabilir. Bir yandan harcamaları erteleme eğilimini artırabilir; diğer yandan "fiyatlar daha da yükselmeden alma" refleksini güçlendirebilir. Bu durum, talebin sert biçimde gerilememesinin arkasındaki temel dinamiklerden biri olarak değerlendirilebilir.

Mevcut Gelirle Temel İhtiyaçları Karşılama Düzeyi

Katılımcıların yüzde 50'si mevcut geliriyle temel ihtiyaçlarını karşılarken zorlandığını belirtirken, kısmen zorlandığını belirtenlerle (%33) birlikte temel ihtiyaçları karşılamak katılımcıların yüzde 83'ü için sorun oluşturmaktadır.

Mevcut gelirle temel ihtiyaçları karşılama durumu incelendiğinde, ekonomik zorlukların baskın bir görünüm sergilediği görülmektedir. Katılımcıların yüzde 50'si temel ihtiyaçlarını karşılama noktasında zorlandığını ifade ederken, yüzde 33'ü kısmen zorlandığını ifade etmektedir. Temel ihtiyaçlar gibi önemli bir harcama kaleminde zorlanmayanların oranı yüzde 17'de kalmaktadır.

	AK Parti	MHP	CHP	DEM Parti	İYİ Parti	Diğer	Kararsız/Oy vermeyecek
Zorlanmıyorum	34,9	39,5	9,7	2,0	22,8	16,6	11,1
Kısmen zorlanıyorum	32,2	35,8	28,7	39,9	45,3	32,2	30,9
Zorlanıyorum	32,9	24,7	61,6	58,1	31,8	51,3	57,7
Fikrim yok	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,4

CHP seçmeninin yüzde 62'si ve DEM Parti tabanının yüzde 58'i temel ihtiyaçlarını karşılarken zorlandığını belirtirken, zorlanmadığını belirtenler CHP'de yüzde 10, DEM Parti'de yüzde 2'de kalmaktadır. AK Partili katılımcıların yüzde 35'i temel ihtiyaçları karşılayabildiğini belirtirken kalan üçte ikilik kesim ya zorlandığını ya da kısmen zorlandığını ifade etmektedir.

	Düşük gelir	Orta gelir	Yüksek gelir
Zorlanmıyorum	5,4	14,8	43,0
Kısmen zorlanıyorum	17,9	42,0	41,2
Zorlanıyorum	76,7	42,9	15,8
Fikrim yok	0,0	0,2	0,0

Düşük gelir grubundaki katılımcıların yüzde 77'si temel ihtiyaçlarını karşılarken zorlanmakta, yüzde 18 ise kısmen zorlanmaktadır. Temel ihtiyaçlarını karşılarken zorlanmayanların 1 puan farkla çoğunluk olduğu tek kesim yüksek gelir grubudur.

Katılımcıların yüzde 50'si zorlandığını, yüzde 33'ü kısmen zorlandığını belirtmektedir. Toplamda yüzde 83 için temel ihtiyaçlar sorun oluşturmaktadır. Bu oran, ekonomik baskının marjinal değil, yaygın olduğunu göstermektedir.

Düşük gelir grubunda zorlananların oranı yüzde 77'dir. Üst gelir grubunda ise yüzde 16'dır. Bu fark, gelir dağılımındaki kırılmanın ne kadar derinleştiğini göstermektedir. Üst gelir grubunda temel ihtiyaç sorunu istisnai iken, alt gelir grubunda norm haline gelmiştir.

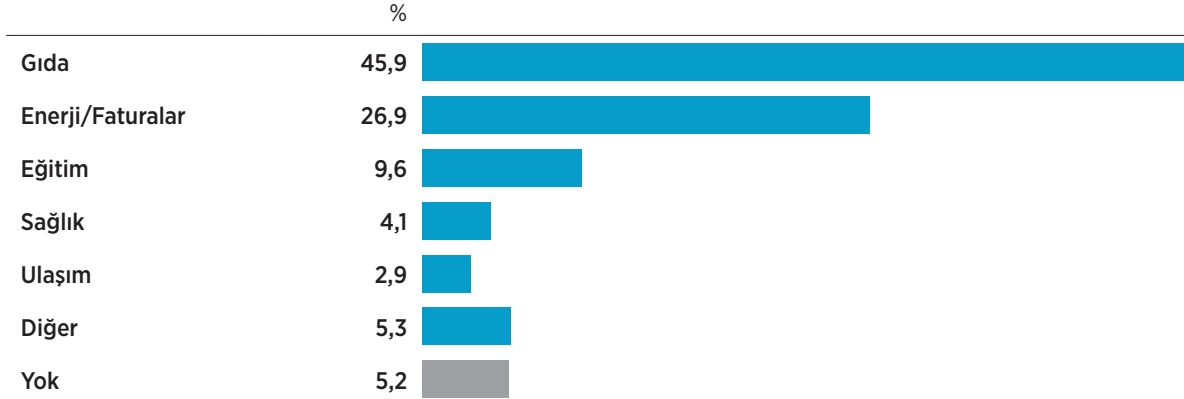
Temel ihtiyaçları karşılamakta zorlananların oranı arttıkça, harcama kalemleri arasında zorunlu ve zorunlu olmayan ayrımı keskinleşmektedir. Giyim, kültür, tatil gibi kalemler hızla geri plana itilirken; gıda, kira ve fatura gibi kalemler öncelik kazanmaktadır. Bu da yaşam kalitesinde görünmeyen fakat derin bir daralmaya işaret etmektedir.

Bu tablo, yoksulluğun yalnızca gelir seviyesiyle değil, tüketim çeşitliliğinin azalmasıyla da ölçülmesi gerektiğini göstermektedir.

HANE BÜTÇE BASKISI

Hane Bütçesini En Çok Zorlayan Harcama Kalemi

Katılımcıların yüzde 46'sı kira dışında hane bütçesini en çok zorlayan harcama kaleminin gıda olduğunu belirtirken, yüzde 27'si enerji ve faturaların ilk sırada yer aldığını ifade etmektedir.

Kira dışında hane bütçesi üzerinde baskı oluşturan harcama kalemleri incelendiğinde, temel yaşam maliyetlerinin belirgin bir ağırlığa sahip olduğu görülmektedir. Katılımcıların yüzde 46'sı mutfak masraflarını bütçelerini en fazla zorlayan alan olarak tanımlarken, yüzde 27'si elektrik, su ve doğalgaz gibi enerji harcamalarını öncelikli zorluk kaynağı olarak görmektedir. Eğitim harcamaları yüzde 10 ile üçüncü sırada yer alırken, sağlık giderleri yüzde 4, ulaşım masrafları ise yüzde 3 oranında hane bütçesi üzerinde baskı yaratmaktadır. Herhangi bir harcama kaleminin bütçesini zorlamadığını belirtenlerin oranı ise yüzde 5 olarak izlenmektedir.

	AK Parti	MHP	CHP	DEM Parti	İYİ Parti	Diğer	Kararsız/Oy vermeyecek
Gıda	35,1	44,9	50,8	39,0	44,6	60,6	48,2
Enerji/Faturalar	29,3	27,4	25,6	20,0	39,4	17,1	29,9
Eğitim	9,9	19,0	9,1	16,7	16,1	6,8	7,6
Sağlık	2,6	0,0	5,0	18,6	0,0	0,0	2,4
Ulaşım	4,2	0,0	2,4	0,0	0,0	3,2	2,7
Diğer	3,5	0,0	4,8	5,7	0,0	8,1	7,1
Yok	15,5	8,7	2,3	0,0	0,0	4,2	2,0

Katılımcıların birçok sorudaki yanıtları parti aidiyetlerinden etkilenirken aile bütçesi üzerinde baskı oluşturan kalemlere dair verilen cevaplar parti kimliğinden göreceli olarak bağımsız şekilde benzer bir örüntü

oluşturmaktadır. Tüm seçmen kesimleri için gıda harcaması birinci sırada yer alırken yine aynı şekilde enerji/faturalar ikinci sıradadır. Aile bütçesini zorlayan herhangi bir başlığın olmadığını söyleyenler AK Parti'de yüzde 16'ya ulaşırken muhalefet seçmeninde bu oran toplamda sıfıra yakındır.

	18-34 yaş	35-54 yaş	55 yaş ve üstü
Gıda	35,4	50,4	53,3
Enerji/Faturalar	29,9	24,5	26,2
Eğitim	13,4	10,8	3,4
Sağlık	6,9	2,0	3,5
Ulaşım	4,8	1,8	2,2
Diğer	6,2	5,7	3,5
Yok	3,5	4,8	7,9

Yaş grupları temelinde hane bütçesi üzerinde en fazla baskı yaratan harcama kalemleri incelendiğinde, gıda giderlerinin tüm yaş segmentlerinde temel zorluk kaynağı olduğu görülmektedir. 18-34 yaş aralığındaki katılımcıların yüzde 51'i mutfak masraflarını bütçelerini en fazla zorlayan alan olarak tanımlarken, bu oran 35-54 yaş grubunda yüzde 49, 55 yaş ve üstünde ise yüzde 36 olarak kayda geçmiştir. Enerji ve faturalar kalemi; 55 yaş ve üstü grupta yüzde 28, 35-54 yaş grubunda yüzde 27 ve genç grupta yüzde 24 gıdanın ardından ikinci büyük mali yükü oluşturmaktadır. Genç seçmenlerde eğitim harcamalarının yarattığı baskı yüzde 18 ile diğer yaş gruplarına göre oldukça yüksek bir seyir izlerken, 55 yaş ve üstü grupta herhangi bir kalemin bütçesini zorlamadığını belirtenlerin oranı yüzde 10 olarak izlenmektedir.

	Düşük gelir	Orta gelir	Yüksek gelir
Gıda	51,4	48,7	29,3
Enerji/Faturalar	30,6	26,9	22,0
Eğitim	6,7	7,3	20,5
Sağlık	4,0	3,5	6,0
Ulaşım	0,9	3,8	4,5
Diğer	4,4	5,7	4,5
Yok	2,0	4,2	13,2

Düşük gelir grubundaki katılımcıların (%51) ve alt orta gelir segmentindekilerin (%49) hane bütçesini en çok gıda harcamalarının zorladığı görülürken, üst orta ve yüksek gelir grubunda bu oran yüzde 29 ile daha sınırlı kalmaktadır.

Gelir düzeyleri bazında hane bütçesi üzerindeki baskı noktaları incelendiğinde, ekonomik imkanlar azaldıkça gıda giderlerinin birincil zorluk kaynağı olma özelliğinin pekiştiği saptanmaktadır. Enerji ve fatura-

lar kalemi; düşük gelir grubunda yüzde 31, alt orta gelir grubunda yüzde 27 ve üst gelir grubunda yüzde 22 ile gıdanın ardından bütçeyi en çok sarsan ikinci kalem olarak öne çıkmaktadır. Eğitim harcamalarının yarattığı baskı ise üst orta ve yüksek gelir grubunda yüzde 21 ile dikkat çekerken, bu oran düşük ve alt orta gelir segmentlerinde yüzde 7 olarak izlenmektedir. Sağlık, ulaşım ve diğer harcamalar tüm gelir gruplarında daha düşük paylara sahipken, herhangi bir harcama kaleminin bütçesini zorlamadığını beyan edenlerin oranı üst gelir grubunda yüzde 13 ile diğer grupların üzerinde bir görünüm sergilemektedir.

En çok zorlayan harcama içinde yüzde 46 ile gıda ilk sıradadır. Yüzde 27 ile enerji ikinci sıradadır. Bu iki kalem birlikte değerlendirildiğinde, hane bütçesinin en temel yaşam giderleri tarafından baskılandığı bir yaşam krizine işaret etmektedir.

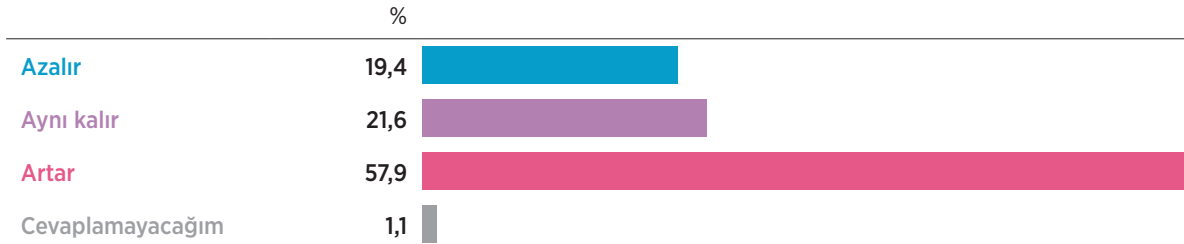
Gelir azaldıkça gıda baskısı artmaktadır. Düşük gelir grubunda gıda yüzde 51 ile açık ara ilk sıradadır. Bu durum, enflasyonun en sert hissedildiği alanın mutfak olduğunu göstermektedir. Gıda fiyatlarındaki artış, haneler için ikame imkânının sınırlı olduğu bir alandır. Dolayısıyla fiyat artışları doğrudan refah kaybına dönüşmektedir.

Enerji ve faturaların ikinci sırada yer alması, sabit giderlerin hane bütçesi üzerindeki yükünü artırmaktadır. Sabit giderlerin artışı, esnek harcama alanını daraltmakta ve finansal hareket alanını sınırlamaktadır.

Bu tablo, enflasyonun “yaşam maliyeti krizi” olarak algılandığını göstermektedir.

Toplam Harcama Beklentisi

Katılımcıların yüzde 58'i önümüzdeki 6 ayda toplam harcamalarının artacağını öngörürken, azalacağını düşünenler yüzde 19'dur. Harcamalarının aynı kalacağını belirtenler ise yüzde 22'dir.

Önümüzdeki 6 aylık dönemde toplam harcamalara yönelik beklentiler incelendiğinde, artış yönündeki kanaatin baskın olduğu görülmektedir. Katılımcıların yüzde 58'i harcamalarının artacağını ifade ederken, yüzde 22 aynı kalacağını, yüzde 19 ise azalacağını belirtmektedir.

	AK Parti	MHP	CHP	DEM Parti	İYİ Parti	Diğer	Kararsız/Oy vermeyecek
Azalır	11,6	12,1	27,3	28,8	36,0	20,1	18,1
Aynı kalır	37,2	35,0	12,7	22,9	11,7	17,9	20,0
Artar	49,0	52,8	59,9	48,3	52,3	62,0	60,1
Cevaplamayacağım	2,2	0,0	0,2	0,0	0,0	0,0	1,7

Siyasi parti tercihleri bazında toplam harcama beklentileri incelendiğinde, harcamaların artacağı yönündeki kanaatin tüm seçmen gruplarında baskın olduğu saptanmaktadır. CHP seçmeninin ve kararsız seçmen grubunun yüzde 60'ının önümüzdeki altı ayda toplam harcamalarının artacağını öngördüğü görülürken, AK Parti tabanında bu beklenti yüzde 49 düzeyindedir.

Anket sonuçlarının gösterdiği, enflasyonun artacağı beklentisiyle önümüzdeki altı ayda harcamaların da enflasyonla beraber yükseleceği algısını yansıtmaktadır. Anketin amacı nedeniyle artması beklenen harcamaların temel tüketim alanlarına mı yoksa dayanıklı mal tüketimine mi yönelmesinin beklendiği önem taşımaktadır.

KREDİ KARTI KULLANIM DAVRANIŞI

Temel İhtiyaçlarda Kredi Kartı Kullanım Düzeyi

Katılımcıların üçte birinden fazlası (%35) kredi kartını temel ihtiyaçların çoğunda kullandığını belirtirken, hiç kullanmadığını ifade edenlerin oranı yüzde 32'dir.

Kredi kartı kullanım alışkanlıkları temel ihtiyaçlar özelinde incelendiğinde, kart kullanımının günlük yaşamın önemli bir parçası haline geldiği saptanmaktadır. Katılımcıların yüzde 35'i temel ihtiyaçlarının çoğunu kredi kartı ile karşıladığını beyan ederken, yüzde 16'sı sıklıkla, yüzde 17'si ise nadiren kart kullandığını dile getirmektedir. Kartı bu amaçla hiç kullanmayanların oranı ise yüzde 32 olarak ölçülmüştür. Bu veriler, toplumun yaklaşık yarısının temel ihtiyaç harcamalarında kredi kartına başvurduğunu ortaya koymaktadır.

	18-34 yaş	35-54 yaş	55 yaş ve üstü
Hiç	25,8	31,7	40,4
Nadiren	19,5	13,9	16,0
Sıklıkla	22,7	16,3	8,3
Çoğu temel ihtiyaçta	32,1	38,0	35,4

18-34 yaş grubundaki katılımcıların yüzde 26'sı temel ihtiyaçlarda hiç kredi kartı kullanmazken, 55 yaş ve üstünde bu oran yüzde 40'a ulaşmaktadır. Orta yaş grubunda temel ihtiyaçlarının çoğunu kartla karşılayanların oranı yüzde 38 ile dikkat çekmektedir.

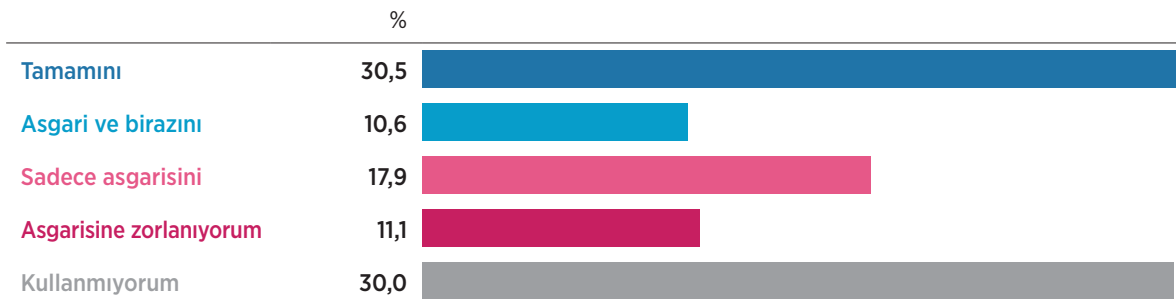
Yüzde 35 temel ihtiyaçların çoğunda kart kullanmaktadır. Toplumun yaklaşık yarısı temel ihtiyaçlarda kredi kartına başvurmaktadır. Bu oran, kredi kartının artık lüks tüketim değil, gündelik zorunlu tüketim aracı haline geldiğini göstermektedir.

Yaş düştükçe kart kullanımı artmaktadır. Genç ve orta yaş gruplarında kart kullanımının daha yaygın olması, dijital ödeme alışkanlıklarının yanı sıra nakit akışındaki sıkışmayı da yansıtmaktadır. 55 yaş üstünde kart kullanmayanların oranının yüzde 40 olması, bu yaş grubunun daha temkinli finansal davranış sergilediğini düşündürmektedir.

Kart kullanımının yaygınlaşması, kısa vadeli likidite ihtiyacının kredi üzerinden karşılandığını göstermektedir.

Kredi Kartı Borç Ödeme Oranı

Katılımcıların yüzde 31'i bir kesimi kredi kartı borcunun tamamını ödediğini belirtirken, kart kullanmadığını ifade edenlerin oranı yüzde 30'dur. Kredi kartı borcunun asgarisini ödemekte zorlananlarla (%11) sadece asgarisini ödeyebilenlerin (%18) toplamı yüzde 29'dur.

Kredi kartı borç ödeme alışkanlıkları incelendiğinde, borcun tamamını kapatabilenlerin oranının yüzde 31 ile ilk sırada yer aldığı saptanmaktadır. Katılımcıların yüzde 30'u ise kredi kartı kullanmadığını beyan etmektedir. Borcun yalnızca asgari tutarını ödeyenlerin oranı yüzde 18 iken, borcun asgarisinden biraz daha fazlasını ödeyenlerin oranı yüzde 11 düzeyinde seyretmektedir. Bu veriler, kredi kartı kullanıcılarının önemli bir kısmının borç yükünü bir sonraki aya devrettiğini ortaya koymaktadır. Kredi kartı kullananların yarısından azı borcun tamamını kapatabilmektedir.

	Düşük gelir	Orta gelir	Yüksek gelir
Tamamını	16,5	33,9	48,3
Asgari ve birazını	7,4	12,4	13,1
Sadece asgarisini	20,4	18,1	9,9
Asgarisine zorlanıyorum	18,5	8,2	4,2
Kullanmıyorum	37,1	27,4	24,5

Üst orta ve yüksek gelir grubundaki katılımcıların yüzde 48 kadarı kredi kartı borcunun tamamını ödediğini belirtirken, düşük gelir grubunda bu oran yüzde 17'dir. Düşük gelirlilerin yüzde 20'si borcun sadece asgari tutarını ödeyebilmektedir. Bu kesimde asgariyi ödemekte zorlanan ya da sadece asgarisini ödeyenler yarıya yaklaşmaktadır. Gelir seviyesi yükseldikçe kredi kartı borcunun kapatma oranı da yükselmektedir.

Asgari ödeme davranışı, borcun çevrildiğini ancak azaltılmadığını gösterir. Bu durum uzun vadede faiz yükünü artırır ve finansal baskıyı kalıcılaştırır. Anket sonuçları kredi kartının, gelir açığını kapatan geçici bir çözüm olarak devreye girdiğini fakat yapısal gelir yetersizliğini ortadan kaldırmadığını göstermektedir.

Yüzde 31 borcun tamamını ödeyebilmektedir ancak bunlar çoğunlukla üst gelir grubuna aittir. Yüzde 29 asgari ödeme yapabilmekte ya da zorlanmaktadır. Bu oran, finansal kırılganlığın önemli bir göstergesidir.

Düşük gelir grubunda yalnızca yüzde 17 borcun tamamını ödeyebilmektedir. Bu grupta asgari ödeme yapan ya da zorlananlar yarıya yaklaşmaktadır. Bu tablo, borcun sürdürülebilirlik sınırına yaklaştığını göstermektedir.

Kredi Kullanma İhtimali

Katılımcıların yarısından fazlası (%52) önümüzdeki altı ayda kredi kullanma ihtimalinin olmadığını belirtirken, kredi kullanma ihtimalini "çok yüksek" olarak görenlerin oranı yüzde 11 seviyesinde seyretmektedir.

	%
Yok	51,9
Düşük	21,4
Yüksek	15,6
Çok yüksek	11,0

Önümüzdeki altı aylık dönemde bireylerin kredi kullanma eğilimleri incelendiğinde, büyük bir çoğunluğun borçlanma konusunda mesafeli bir tutum sergilediği görülmektedir. Katılımcıların yüzde 52'si herhangi bir kredi kullanma ihtimali olmadığını ifade ederken, yüzde 21'i bu ihtimali düşük, yüzde 16'sı ise yüksek olarak değerlendirmektedir.

	18-34 yaş	35-54 yaş	55 yaş ve üstü
Yok	44,4	50,2	63,4
Düşük	26,8	21,5	14,6
Yüksek	14,7	18,3	13,5
Çok yüksek	14,1	10,0	8,6

55 yaş ve üstü katılımcıların yüzde 63'ü önümüzdeki altı ayda kredi kullanma ihtimali olmadığını belirtirken, 18-34 yaş grubunda bu ihtimali "çok yüksek" olarak görenlerin oranı yüzde 14'tür. Yaş düştükçe krediye başvurma ihtimali de yükselmektedir. Yaş grupları temelinde kredi kullanma eğilimleri incelendiğinde, yaş arttıkça borçlanma ihtimalinin belirgin şekilde azaldığı görülmektedir. 55 yaş ve üstü katılımcıların yüzde 63'ü herhangi bir kredi kullanma ihtimali olmadığını ifade ederken, bu oran 35-54 yaş grubunda yüzde 50, 18-34 yaş aralığında ise yüzde 44 seviyesindedir. Kredi kullanma ihtimalini "düşük" olarak değerlendirenlerin oranı genç seçmenlerde yüzde 27 ile diğer yaş gruplarının üzerindedir. Buna mukabil, kredi kullanma ihtimalini "yüksek" görenlerin oranı 35-54 yaş arasında yüzde 18 iken, 18-34 yaş grubunda bu oran yüzde 15 olarak kayda geçmiştir.

Bu tablo, yüksek faiz ortamının kredi talebi üzerinde caydırıcı bir etkisi olduğunu göstermektedir. Ancak krediye mesafeli duruş yalnızca faiz oranlarıyla açıklanamaz. Gelir belirsizliği, alım gücü kaybı ve mevcut borç yükü de bireyleri yeni bir finansal yük altına girmekten alıkoymaktadır. Özellikle son dönemde kredi maliyetlerinin artması ve geri ödeme koşullarının zorlaşması, borçlanma kararını daha temkinli hale getirmiştir.

Öte yandan, kredi kullanma ihtimalini "çok yüksek" olarak gören yüzde 11'lik kesim dikkat çekicidir. Bu oran, borçlanmanın tamamen ortadan kalkmadığını; aksine belirli bir kesim için hâlâ bir finansal ihtiyaç veya zorunluluk olduğunu göstermektedir. Bu grubun önemli bir kısmının mevcut borçları çevirme ya da ertelenmiş harcamaları finanse etme amacı taşıdığı düşünülebilir.

Yaş kısımlı kredi eğiliminde belirgin bir farklılaşmaya işaret etmektedir. 55 yaş ve üstü katılımcıların yüzde 63'ü kredi kullanma ihtimali olmadığını belirtmektedir. Bu oran, ileri yaş grubunun borçlanma konusunda daha temkinli ve riskten kaçınan bir profil sergilediğini göstermektedir. Emeklilik dönemine yaklaşan veya sabit gelirle yaşayan bireyler için yeni bir borç yükü daha büyük bir finansal risk anlamına gelmektedir.

18-34 yaş grubunda ise kredi kullanma ihtimali daha yüksektir. "Çok yüksek" diyenlerin oranı yüzde 14'tür. Bu yaş grubunda kredi, çoğu zaman konut, eğitim, ev kurma ya da tüketim finansmanı gibi yaşam döngüsünün doğal ihtiyaçlarıyla bağlantılıdır. Ayrıca gençlerin gelir düzeyi görece düşük olduğu için krediye başvurma eğilimi daha yüksek olabilir.

35-54 yaş grubunda "yüksek" diyenlerin oranının yüzde 18 ile en yüksek seviyede olması dikkat çekicidir. Bu grup genellikle hem hane geçimini sağlayan hem de çocuklu aile yapısına sahip bireylerden oluşmaktadır. Artan eğitim, konut ve yaşam maliyetleri bu yaş grubunda krediye yönelimi artırmaktadır.

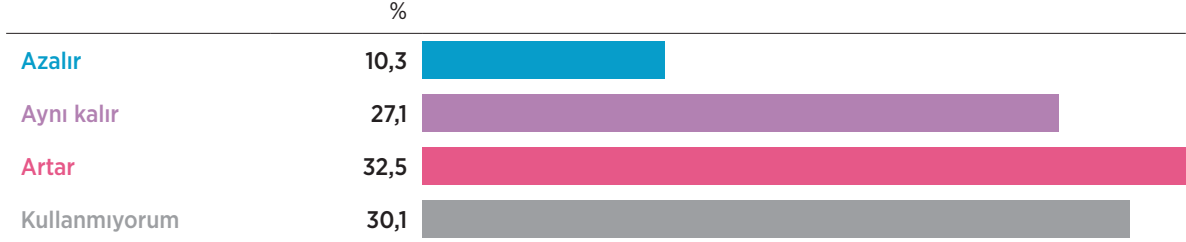
Genel olarak yaş arttıkça krediye başvurma ihtimali azalmaktadır. Bu durum iki temel eğilime işaret etmektedir: Birincisi, genç ve orta yaş gruplarında finansal ihtiyaçların daha yoğun olması; ikincisi ise ileri yaşta borçlanma riskinin daha yüksek algılanmasıdır.

Sonuç olarak kredi kullanma eğilimi toplum genelinde sınırlı görünse de yaş ve gelir faktörüne bağlı olarak farklılaşmaktadır. Yüksek faiz oranları kredi talebini baskılamakta; ancak özellikle genç ve orta yaş gruplarında kredi hâlâ bir finansal araç olarak gündemde kalmaktadır. Enflasyondan arındırılmış kredi genişlemesi sınırlı kalsa da bu durum borçlanma ihtiyacının tamamen ortadan kalkmadığını göstermektedir.

BORÇLANMA EĞİLİMİ VE FAİZ ETKİSİ

Kredi Kartı Kullanım Beklentisi

Katılımcıların yüzde 33'ü oranındaki bir kesimi önümüzdeki altı ayda kredi kartı kullanımının artacağını öngörürken, aynı kalacağını belirtenlerin oranı yüzde 27'dir.

Önümüzdeki altı aylık dönemde kredi kartı kullanımına yönelik beklentiler incelendiğinde, kullanım miktarının artacağı yönündeki eğilimin baskın olduğu saptanmaktadır. Katılımcıların yüzde 33'ü harcamalarında kredi kartını daha yoğun kullanacağını ifade ederken, kullanım miktarının azalacağını öngörenlerin oranı yüzde 10 ile sınırlı bir düzeyde kalmaktadır. Kart kullanımında bir değişiklik olmayacağını düşünenler toplumun yüzde 27'dir. Temel finansal araçlardan biri olan kredi kartını hiç kullanmadığını beyan edenlerin oranı yüzde 30 olarak belirlenmiştir.

	AK Parti	MHP	CHP	DEM Parti	İYİ Parti	Diğer	Kararsız/Oy vermeyecek
Azalır	19,6	20,4	43,9	39,8	32,9	37,6	31,8
Aynı kalır	35,0	47,9	21,9	13,7	33,2	29,4	23,7
Artar	10,1	0,0	11,3	17,9	14,7	8,4	8,7
Kullanmıyorum	35,3	31,7	22,9	28,6	19,1	24,6	35,7

CHP seçmeninin yüzde 44'ü ve DEM Parti tabanının yüzde 40'ı önümüzdeki altı ayda kredi kartı kullanımının artacağını öngördüğü görülürken, AK Parti grubunda bu oran yüzde 20 düzeyindedir. AK Partililer arasında kredi kartı kullanmadığını belirtenler yüzde 35 ile kararsızım/oy vermeyeceğim diyenlerle birlikte (%36) en yüksek seviyededir.

Önümüzdeki altı aya ilişkin beklentiler, kredi kartının hane bütçesindeki yerinin daha da güçlenebileceğine işaret etmektedir. Katılımcıların yüzde 33'ü kredi kartı kullanımının artacağını öngörürken, yüzde 27'si aynı kalacağını belirtmektedir. Kullanımın azalacağını düşünenler yalnızca yüzde 10'dur. Bu dağılım, kredi kartının finansal davranışta geri çekilen değil, ağırlığı artan bir araç olduğunu göstermektedir.

Kredi kartı kullanmayanların oranı yüzde 30'dur. Bu kesim ağırlıklı olarak ileri yaş grupları ve daha düşük finansal erişime sahip bireylerden oluşmaktadır. Ancak kart kullanan nüfus içinde artış beklentisinin yüksek olması, harcamaların daha fazla kredi üzerinden finanse edileceğini düşündürmektedir.

Kredi kartı kullanımının artacağı yönündeki beklenti, iki temel dinamiğe işaret etmektedir. Birincisi, alım gücü kaybı nedeniyle nakit akışındaki daralmanın krediyle telafi edilmesi. İkincisi ise fiyat artışı beklentisinin sürmesi nedeniyle harcamaların ertelenmek yerine öne çekilmesi. Bu durum, sıkı para politikasına rağmen iç talebin tamamen baskılanamamasının mikro düzeydeki açıklamalarından biri olarak değerlendirilebilir.

Parti tercihinin göre dağılım ise dikkat çekici bir ayrışma ortaya koymaktadır. CHP seçmeninin yüzde 44'ü, DEM Parti seçmeninin ise yüzde 40'ı kredi kartı kullanımının artacağını öngörmektedir. Bu oranlar, ekonomik baskının muhalefet seçmeni nezdinde daha güçlü hissedildiğini göstermektedir. AK Parti seçmeninde ise artış beklentisi yüzde 20 düzeyindedir. Bu fark, ekonomik algının siyasi aidiyetle paralel biçimde şekillendiğini ortaya koymaktadır.

AK Parti seçmeninde kredi kartı kullanmadığını belirtenlerin oranının yüzde 35 olması dikkat çekicidir. Benzer biçimde kararsız veya oy vermeyeceğini belirtenlerde bu oran yüzde 36'dır. Bu durum iki farklı yoruma açıktır. Birincisi, bu kesimde kredi kartı kullanım alışkanlığının daha düşük olmasıdır. İkincisi ise kart kullanımını beyan etme konusundaki temkinli tutumdur. Her iki durumda da kredi kartının yaygınlığı parti tercihinin göre farklılaşmaktadır.

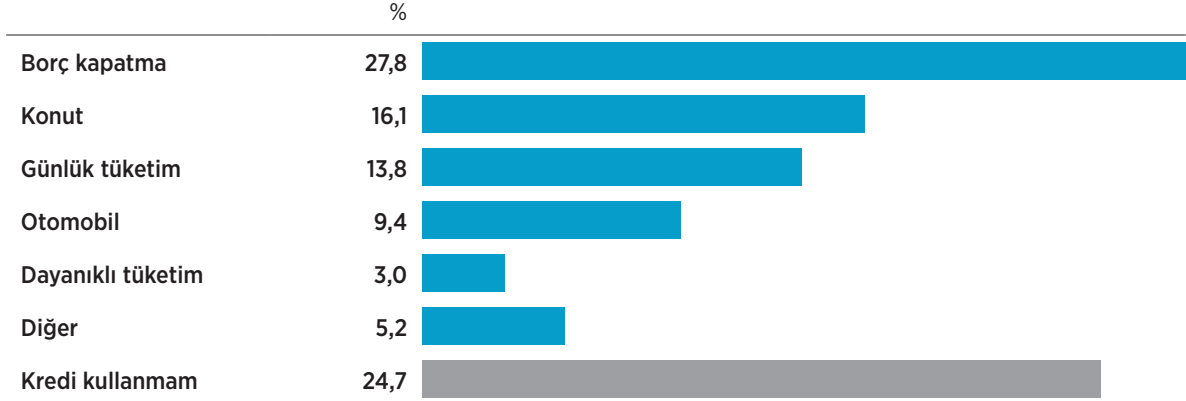
MHP seçmeninde kullanımın aynı kalacağını söyleyenlerin oranının yüzde 48 ile en yüksek seviyede olması, bu grupta finansal davranışın daha istikrarlı ve değişime kapalı olduğunu göstermektedir. CHP ve DEM Parti seçmeninde ise artış beklentisinin daha güçlü olması, ekonomik sıkışmanın kredi kartı üzerinden daha fazla yönetileceğini düşündürmektedir.

Genel tabloya bakıldığında kredi kartı kullanımında azalma bekleyenlerin oranının sınırlı kalması, hane bütçesinde kredi kartının geri çekilen bir araç olmadığını açıkça ortaya koymaktadır. Bu durum, harcama baskısının sürdüğünü ve nakit gelire karşılanamayan kısmın kredi üzerinden dengelendiğini göstermektedir.

Sonuç olarak kredi kartı kullanım beklentisi, ekonomik sıkışmanın finansal araçlara yönelimi artırdığını göstermektedir. Eğer bu eğilim devam ederse, borç yükü ve faiz maliyetleri hane bütçesi üzerindeki baskıyı ilerleyen dönemde daha da artırabilir. Bu da kredi kartının kısa vadeli rahatlama sağlarken uzun vadeli kırılganlığı büyütme potansiyeline işaret etmektedir.

Kredi Kullanım Amacı

Katılımcıların yüzde 28'i kredi kullandıkları takdirde bunun amacını borç kapatma olarak belirtirken, yüzde 16'u konut alımı için kredi kullanacağını ifade etmektedir.

Muhtemel bir kredi kullanımının amaçları incelendiğinde, borç kapatmanın yüzde 28 ile en öncelikli neden olduğu saptanmaktadır. Bunu yüzde 16 ile konut alımı ve yüzde 14 ile günlük tüketim harcamaları takip etmektedir. Otomobil alımı için kredi kullanacağını belirtenlerin oranı yüzde 9 seviyesinde kalırken, kredi kullanmayı düşünmeyenlerin oranı yüzde 25 olarak izlenmektedir. Dayanıklı tüketim harcamaları yüzde 3 ile kredi kullanım amaçları arasında en düşük paya sahip kategoridir. Veriler, kredinin büyük ölçüde finansal yükümlülüklerin yönetilmesi veya temel yaşam alanı edinimi için bir araç olarak değerlendirildiğini göstermektedir.

	AK Parti	MHP	CHP	DEM Parti	İYİ Parti	Diğer	Kararsız/Oy vermeyecek
Borç kapatma	18,2	15,4	34,2	34,4	23,8	26,5	32,3
Konut	21,3	17,4	11,7	6,6	32,2	8,3	15,1
Günlük tüketim	7,9	15,0	14,2	17,6	0,0	22,7	15,3
Otomobil	11,2	9,5	7,7	2,0	1,7	13,7	10,0
Dayanıklı tüketim	0,4	0,0	5,4	3,8	14,9	2,3	2,2
Diğer	5,8	5,9	9,4	6,8	0,0	4,2	2,6
Kredi kullanmam	35,1	36,7	17,4	28,8	27,3	22,2	22,4

Siyasi parti tercihleri bazında kredi kullanım amaçları incelendiğinde, muhalefet blokunda borçların tasfiyesi öncelikli motivasyon olarak saptanmaktadır. İktidar kanadında ise AK Parti (%35) ve MHP (%37) seçmenleri arasında "kredi kullanmam" diyenlerin oranı, genel ortalamanın üzerinde bir direnç noktası oluşturmaktadır. CHP ve DEM Parti tabanının yüzde 34'ünün kredi kullanma amacını birincil olarak "borç kapatma" şeklinde belirttiği görülürken; AK Parti seçmeninde yüzde 21 ile konut alımı beklentisi öne çıkmaktadır. Kararsız ya da oy kullanmayacak katılımcılar arasında da ilk amaç borç kapatmak olarak öne çıkmaktadır.

	18-34 yaş	35-54 yaş	55 yaş ve üstü
Borç kapatma	27,0	33,1	22,0
Konut	15,3	17,7	15,1
Günlük tüketim	16,3	12,8	12,0
Otomobil	10,5	9,4	8,2
Dayanıklı tüketim	5,5	1,2	2,2
Diğer	7,3	4,8	3,1
Kredi kullanmam	18,2	21,0	37,5

35-54 yaş grubundaki katılımcıların yüzde 33'ü kredi kullanma amacını borç kapatma olarak belirtirken, 55 yaş ve üstü grupta kredi kullanmayacağını ifade edenlerin oranı yüzde 38 ile dikkat çekmektedir. Daha genç katılımcılarda ise borç kapatma ve günlük tüketim başlıkları ilk sırayı oluşturmaktadır. 55 yaş üstünde kredi kullanma eğilimi daha baskındır.

	Düşük gelir	Orta gelir	Yüksek gelir
Borç kapatma	36,6	28,7	8,8
Konut	13,8	17,2	19,1
Günlük tüketim	15,7	13,6	11,0
Otomobil	3,7	10,1	17,3
Dayanıklı tüketim	1,9	3,3	4,8
Diğer	3,6	4,7	10,0
Kredi kullanmam	24,9	22,3	29,0

Düşük gelir grubundaki katılımcıların yüzde 37'si kredi kullanma amacını borç kapatma olarak belirtirken, yüksek gelirlilerde bu amaç yüzde 9'da kalmaktadır. Üst gelir grubunda konut alımı için kredi kullanma eğilimi yüzde 19 ile diğer grupların önünde yer almaktadır. Üst gelir grubunda kredi kullanım amaçlarında ikinci sırada (%17) otomobil alımı gelmektedir.

Katılımcıların yüzde 28'i kredi kullanması halinde bunu mevcut borçlarını kapatmak için değerlendireceğini belirtmektedir. Yatırım yapma, konut veya araç alma gibi varlık edinimi amaçları ikinci planda kalmaktadır. Bu dağılım, kredi talebinin ekonomik genişleme veya üretken faaliyetlerden ziyade finansal sıkışmayı yönetme aracı olarak görüldüğünü ortaya koymaktadır.

Kredi kullanımının "borç kapatma" amacıyla öne çıkması, hanehalkı finansmanında bir savunma refleksine işaret etmektedir. Bu durum, gelir artışıyla desteklenen bir borçlanma eğiliminden farklıdır. Burada kredi, yeni bir harcama alanı açmak için değil; mevcut yükümlülükleri sürdürülebilir kılmak için düşünülmektedir. Özellikle kredi kartı borcu, tüketici kredisi veya taksitli alışveriş yükümlülükleri gibi kısa vadeli borçların kapatılması amacıyla yeni krediye yönelme eğilimi, finansal baskının devam ettiğini göstermektedir.

Gelir grupları arasındaki fark bu tabloyu daha netleştirmektedir. Düşük gelir grubunda kredi kullanma amacının yüzde 37 oranında borç kapatma olması, bu kesimde borç devir mekanizmasının daha yaygın olduğunu göstermektedir. Üst gelir grubunda ise bu oran yüzde 9'dur. Üst gelir grubunda kredi daha çok yatırım, konut veya dayanıklı tüketim gibi varlık oluşturma amaçlı değerlendirilmektedir. Bu farklılaşma, finansal araçların kullanım amacının gelir düzeyine göre köklü biçimde değiştiğini ortaya koymaktadır.

Alt gelir grubunda kredi, ekonomik büyüme veya varlık birikimi üretmeyen bir araç haline gelmektedir. Bu durum uzun vadede iki önemli risk taşımaktadır. Birincisi, borcun borçla çevrilmesi faiz yükünü artırarak hane bütçesi üzerindeki baskıyı kalıcılaştırır. İkincisi, üretken yatırım yerine savunmacı borçlanma yaygınlaştıkça gelir artırıcı mekanizmalar zayıflar ve finansal kırılganlık artar.

Bu tablo aynı zamanda gelir yetersizliğinin kredi piyasası üzerinden telafi edilmeye çalışıldığını göstermektedir. Eğer kredi talebinin önemli bölümü mevcut borçları kapatmaya yöneliyorsa, bu durum gelir ile harcama arasındaki açığın sürdürülebilir olmadığını gösterir. Finansal sistem içinde oluşan bu borç devir mekanizması, ekonomik daralmanın mikro düzeyde nasıl yönetildiğine dair önemli bir ipucu sunmaktadır.

Sonuç olarak kredi kullanım amacındaki bu dağılım, Türkiye'de hanehalkının önemli bir bölümünün finansal kararlarını büyüme veya yatırım perspektifiyle değil, mevcut baskıyı hafifletme perspektifiyle aldığını ortaya koymaktadır. Bu eğilim, ekonomik sıkışmanın yapısal bir karakter kazandığını ve finansal araçların refah artırıcı değil, dengeleyici bir rol üstlendiğini göstermektedir.

Faiz Seviyesinin Kredi Kararına Etkisi

Katılımcıların yüzde 46'sı mevcut faiz seviyelerinin kredi kullanma kararlarını "tamamen caydırdığını" belirtirken, faiz oranlarından etkilenmeyenlerin oranı yüzde 25 olarak izlenmektedir. Kısmen caydırdığını belirtenlerle birlikte katılımcıların dörtte üçü kredi kullanırken faiz oranları nedeniyle tereddüt yaşamaktadır.

Mevcut faiz seviyelerinin bireylerin kredi kullanma eğilimleri üzerindeki etkisi incelendiğinde, yüksek faiz oranlarının borçlanma iştahı üzerinde belirgin bir baskı oluşturduğu görülmektedir. Katılımcıların yüzde 46'sı faiz oranlarını kredi kullanmaktan tamamen vazgeçiren bir unsur olarak tanımlarken, yüzde 29'u ise faizlerin kararlarını kısmen etkilediğini ifade etmektedir. Öte yandan, faiz seviyesinin kredi kararını hiçbir şekilde etkilemediğini belirtenlerin oranı yüzde 25 düzeyinde seyretmektedir. Bu veriler, toplumun yaklaşık dörtte üçünün kredi kullanırken faiz maliyetini temel bir kısıtlayıcı faktör veya engel olarak gördüğünü ortaya koymaktadır.

	Düşük gelir	Orta gelir	Yüksek gelir
Etkilemiyor	18,0	26,4	33,1
Kısmen caydırıyor	24,6	30,0	33,0
Tamamen caydırıyor	57,4	43,6	33,9

Katılımcıların kredi kullanırken faiz oranlarına duyarlılığı gelir seviyelerine göre incelendiğinde gelir seviyesi yükseldikçe faiz oranlarının etkisinin azaldığı gözlenmektedir. Bununla birlikte mevcut faiz seviyesi yüksek gelirlielerin üçte birini de kredi kullanımından caydırmaktadır. Düşük gelir grubundaki katılımcıların yüzde 57'si mevcut faiz seviyelerinin kredi kullanma kararını "tamamen caydırdığını" belirtirken, yüksek gelir kesiminde bu oran yüzde 34 olarak izlenmektedir.

Mevcut faiz seviyeleri kredi kararları üzerinde güçlü ve belirgin bir baskı oluşturmaktadır. Katılımcıların yüzde 46'sı faiz oranlarının kredi kullanma kararını "tamamen caydırdığını" belirtmektedir. Yüzde 29'luk kesim ise faizlerin kararlarını kısmen etkilediğini ifade etmektedir. Böylece toplumun yaklaşık dörtte üçü kredi kullanırken faiz maliyetini temel bir sınırlayıcı unsur olarak görmektedir. Faiz oranlarından hiç etkilenmediğini söyleyenlerin oranı yüzde 25'te kalmaktadır.

Bu tablo, sıkı para politikasının kredi talebini baskılama hedefi açısından etkili olduğunu göstermektedir. Krediyeye erişim maliyeti yükseldikçe borçlanma iştahı zayıflamaktadır. Ancak burada dikkat çekici olan nokta, faizlerin yalnızca "ekonomik tercih" değil, aynı zamanda "zorunlu bir engel" olarak algılanmasıdır. Özellikle borç kapatma amacıyla kredi kullanmayı düşünen kesim için yüksek faiz oranları finansal manevra alanını daraltmaktadır.

Gelir düzeyine göre kırılım, faiz duyarlılığındaki eşitsizliği net biçimde ortaya koymaktadır. Düşük gelir grubunda katılımcıların yüzde 57'si faiz seviyesinin kredi kararını tamamen caydırdığını belirtmektedir. Bu oran alt orta gelir grubunda yüzde 44'e, yüksek gelir grubunda ise yüzde 34'e düşmektedir. Gelir arttıkça faiz maliyetinin caydırıcılığı azalmakta; borçlanma kapasitesi ve ödeme gücü arttıkça faiz daha yönetilebilir bir unsur haline gelmektedir.

Bununla birlikte üst gelir grubunda dahi üçte bir oranında "tamamen caydırıcı" etki görülmesi, mevcut faiz seviyelerinin yalnızca düşük gelirliyi değil, daha geniş bir kesimi etkilediğini göstermektedir. Bu durum, kredi genişlemesinin genel olarak sınırlı kalabileceğine işaret etmektedir.

Düşük gelir grubunda faiz oranlarının bu denli güçlü caydırıcı olması iki yönlü bir tablo üretmektedir. Bir yandan yeni borçlanmayı sınırlandırarak finansal riskin artmasını engelleyebilir. Öte yandan, kredi genişlemesini kontrol altına alırken, gelir yetersizliği yaşayan kesimlerde finansal baskıyı artırma potansiyeli taşımaktadır.

Alt orta gelir grubunda "kısmen caydırıyor" yanıtının yüzde 30 seviyesinde olması, bu kesimin karar sürecinde daha temkinli davrandığını göstermektedir. Bu grup ne tamamen vazgeçmekte ne de faizden tamamen etkilenmemektedir; karar süreci daha hesaplı ve koşullara bağlı ilerlemektedir.

Genel tablo, faiz politikasının kredi talebini belirgin biçimde frenlediğini göstermektedir. Ancak krediyeye erişim maliyetinin yüksekliği, özellikle alt gelir grubunda finansal hareket alanını daraltmakta; kredi sistemine erişimi fiilen sınırlamaktadır. Bu durum, finansal araçların kullanımında gelir temelli bir eşitsizliği de beraberinde getirmektedir.

Kredi piyasasında hem talep daralmasına hem de gelir bazlı ayrışmanın derinleşmesine işaret etmektedir.

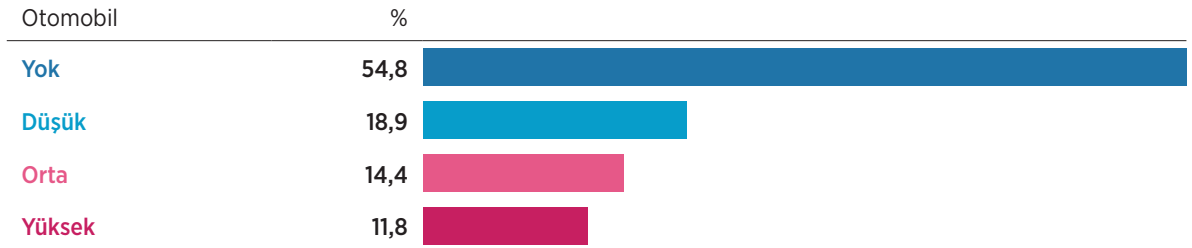
BÜYÜK HARCAMA VE TASARRUF EĞİLİMİ

Büyük Harcama Eğilimi

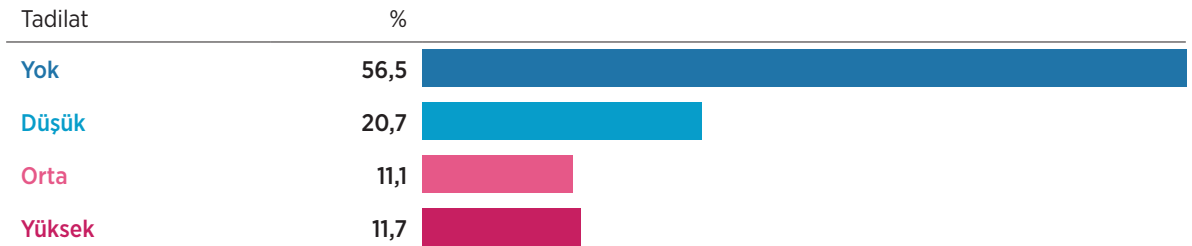
Katılımcıların büyük harcama planları incelendiğinde tüm kalemlerde “harcama ihtimali yok” diyenlerin en yüksek payı oluşturduğu görülmektedir.

Katılımcıların yüzde 40 oranındaki bir kesimi önümüzdeki bir yıl içerisinde dayanıklı tüketim ürünlerine para harcama ihtimalinin olmadığını belirtirken, bu ihtimali “orta” seviyede görenlerin oranı yüzde 27 olarak izlenmektedir.

Katılımcıların yüzde 55 oranındaki bir kesimi önümüzdeki bir yıl içerisinde otomobile para harcama ihtimalinin olmadığını belirtirken, bu ihtimali “yüksek” görenlerin oranı yüzde 12 seviyesinde kalmaktadır.

Önümüzdeki bir yıl içerisinde tadilata para harcama ihtimalinin olmadığını belirtenler yüzde 57 iken bu ihtimali “yüksek” görenlerin oranı yüzde 12 seviyesinde kalmaktadır.

Üst orta/yüksek gelir grubunda “yüksek” oranının yüzde 16 olması, bu kesimin konut değerini artırma veya yaşam alanını iyileştirme eğilimine sahip olduğunu göstermektedir. Düşük gelir grubunda ise tadilat çoğu zaman zorunlu bakım dışında ertelenebilir bir harcama kalemidir. Bu durum, konut kalitesi ve yaşam standardı farkının zaman içinde daha da açılacağına işaret etmektedir.

Konut	%
Yok	64,8
Düşük	18,9
Orta	7,5
Yüksek	8,8

Katılımcıların yüzde 65'i önümüzdeki bir yıl içerisinde konuta para harcama ihtimalinin olmadığını belirlerken, bu ihtimali "yüksek" görenlerin oranı yüzde 9 seviyesinde seyretmektedir.

Dayanıklı Tüketim	18-34 yaş	35-54 yaş	55 yaş ve üstü
Yok	27,2	42,0	52,1
Düşük	15,3	22,4	19,8
Orta	34,5	24,3	20,3
Yüksek	23,0	11,4	7,8

18-34 yaş grubundaki genç katılımcıların yüzde 35'i önümüzdeki bir yıl içerisinde dayanıklı tüketim ürünlerine para harcama ihtimalini "orta" seviyede görürken, 55 yaş ve üstü grupta harcama ihtimali olmadığını belirtenlerin oranı yüzde 52 ile dikkat çekmektedir. Dayanıklı tüketim ürünlerine para harcama ihtimali yaş düştükçe yükselmektedir.

Dayanıklı Tüketim	Düşük gelir	Orta gelir	Yüksek gelir
Yok	47,0	37,0	31,0
Düşük	22,0	16,7	18,9
Orta	18,3	29,5	36,5
Yüksek	12,7	16,8	13,6

Yüksek gelir grubundaki katılımcıların yüzde 37 oranındaki bir kesimi önümüzdeki bir yıl içerisinde dayanıklı tüketim ürünlerine para harcama ihtimalini "orta" seviyede görürken, düşük gelir grubunda harcama ihtimali olmadığını belirtenlerin oranı yüzde 47 ile dikkat çekmektedir.

Dayanıklı tüketim ürünlerine harcama ihtimali olmadığını belirtenlerin oranı yüzde 40'tır. "Orta" ve "yüksek" diyenler birlikte değerlendirildiğinde yaklaşık yüzde 41'lik bir kesim potansiyel harcama alanı bırakmaktadır. Bu dağılım, dayanıklı tüketim ürünlerinin konut ve otomobile kıyasla daha erişilebilir ve ertelenebilir bir harcama kalemi olduğunu düşündürmektedir.

Yaş kırılımı belirgin bir fark ortaya koymaktadır. 18-34 yaş grubunda "yüksek" diyenlerin oranı yüzde 23'tür; bu oran 55 yaş ve üstünde yüzde 8'e düşmektedir. Genç nüfus için beyaz eşya, elektronik veya ev kurma ihtiyaçları daha dinamik bir talep yaratmaktadır. İleri yaş grubunda ise mevcut varlıkların korunması ve yenileme ihtiyacının azalmasıyla birlikte talep gerilemektedir.

Gelir düzeyine göre dağılım, ekonomik imkân arttıkça harcama ihtimalinin yükseldiğini göstermektedir. Düşük gelir grubunda yüzde 47 “yok” derken, üst orta/yüksek gelir grubunda bu oran yüzde 31’e düşmektedir. Üst gelir grubunda “orta” diyenlerin oranının yüzde 37’ye çıkması, bu kesimde tüketim talebinin tamamen sönümlenmediğini göstermektedir. Düşük gelir grubunda ise dayanıklı tüketim harcaması çoğu zaman ertelenebilir bir kalem haline gelmiştir. Bu durum, yaşam standardındaki farklılaşmanın zaman içinde daha görünür hale gelebileceğine işaret etmektedir.

Otomobil	18-34 yaş	35-54 yaş	55 yaş ve üstü
Yok	43,9	56,9	65,9
Düşük	23,1	17,4	15,7
Orta	14,8	15,7	12,3
Yüksek	18,2	10,0	6,1

18-34 yaş grubundaki katılımcıların yüzde 44 oranındaki bir kesimi önümüzdeki bir yıl içerisinde otomobile para harcama ihtimalinin olmadığını belirtirken, 55 yaş ve üstü grupta bu oran yüzde 66 düzeyine çıkmaktadır. Genç katılımcılarda otomobil alım ihtimalini “yüksek” görenlerin oranı yüzde 18 ile diğer grupların üzerindedir. Bu veri otomobil sahipliği ile birlikte de okunabilir. Yaş yükseldikçe otomobil sahipliği ya da mevcut otomobili ile yetinme tercihinin yükselmesi ile bir yıl içerisinde araç alımı planının düşmesi birlikte okunabilir.

Otomobil	Düşük gelir	Orta gelir	Yüksek gelir
Yok	66,4	52,2	39,0
Düşük	22,0	18,6	14,5
Orta	6,8	16,9	22,6
Yüksek	4,8	12,3	23,8

Yüksek gelir grubundaki katılımcıların yüzde 24 oranındaki bir kesimi önümüzdeki bir yıl içerisinde otomobile para harcama ihtimalini “yüksek” olarak görürken, düşük gelir grubunda bu oran yüzde 5 seviyesinde kalmaktadır. Düşük gelirli segmentte otomobil alım ihtimali olmadığını belirtenlerin oranı yüzde 66 ile dikkat çekmektedir.

Otomobil harcamasında temkin daha belirgindir. Katılımcıların yüzde 55’i önümüzdeki bir yıl içinde otomobile para harcama ihtimalinin olmadığını belirtmektedir. “Yüksek” diyenlerin oranı yalnızca yüzde 12’dir. Bu tablo, otomobil alımının hem yüksek maliyet hem de kredi koşullarına duyarlılık nedeniyle ertelendiğini göstermektedir.

Yaş kırılımında gençlerde otomobil alım ihtimalinin görece daha yüksek olması dikkat çekicidir. 18-34 yaş grubunda “yüksek” diyenlerin oranı yüzde 18’dir. Bu durum, henüz araç sahibi olmamış bireylerin ilk araç edinimi ihtiyacıyla açıklanabilir. 55 yaş ve üstünde ise “yok” oranının yüzde 66’ya çıkması, mevcut sahipliğin korunması veya yeni araç alımına yönelik isteğin sınırlı olmasıyla ilişkilidir.

Gelir düzeyi otomobil harcamasında belirleyici faktördür. Düşük gelir grubunda otomobil alım ihtimali olmadığını belirtenlerin oranı yüzde 66'dır; "yüksek" diyenler yalnızca yüzde 5'tir. Üst orta/yüksek gelir grubunda ise "yüksek" oranı yüzde 24'e çıkmaktadır. Bu tablo, otomobil piyasasında talebin büyük ölçüde gelir seviyesiyle sınırlı bir kesimde yoğunlaştığını göstermektedir.

Tadilat	Düşük gelir	Orta gelir	Yüksek gelir
Yok	66,8	50,8	49,5
Düşük	17,4	22,4	23,8
Orta	8,4	13,8	10,9
Yüksek	7,4	13,0	15,8

Üst orta ve yüksek gelir grubundaki katılımcıların yüzde 16 oranındaki bir kesimi önümüzdeki bir yıl içerisinde tadilata para harcama ihtimalini "yüksek" olarak görürken, düşük gelir grubunda bu oran yüzde 7 seviyesinde kalmaktadır. Düşük gelirli segmentte tadilat ihtimali olmadığını belirtenlerin oranı yüzde 67 ile dikkat çekmektedir.

Konut	18-34 yaş	35-54 yaş	55 yaş ve üstü
Yok	53,3	69,4	73,3
Düşük	28,4	15,0	12,1
Orta	7,8	7,1	7,5
Yüksek	10,5	8,5	7,1

18-34 yaş grubundaki genç katılımcıların yüzde 53 oranındaki bir kesimi önümüzdeki bir yıl içerisinde konuta para harcama ihtimalinin olmadığını belirtirken, 55 yaş ve üstü grupta bu oran yüzde 73 ile dikkat çekmektedir. Konut sahipliği ile yaş arasındaki korelasyon ile konut alımının çok uzun vadeli bir yatırım olarak görülmesi değerlendirildiğinde yaş ilerledikçe konut alım planının gerilemesi rasyonel bir çerçeveye oturmaktadır.

Konut	Düşük gelir	Orta gelir	Yüksek gelir
Yok	75,0	62,5	50,5
Düşük	16,4	20,5	20,6
Orta	4,3	10,0	8,8
Yüksek	4,4	7,0	20,2

Yüksek gelir grubundaki katılımcıların yüzde 20 oranındaki bir kesimi önümüzdeki bir yıl içerisinde konuta para harcama ihtimalini "yüksek" olarak görürken, düşük gelir grubunda bu oran yüzde 4 seviyesinde kalmaktadır. Düşük gelirli segmentte konut alım ihtimali olmadığını belirtenlerin oranı yüzde 75 ile dikkat çekmektedir.

Konut, en yüksek temkin oranının görüldüğü kalemdir. Katılımcıların yüzde 65'i önümüzdeki bir yıl içinde konuta para harcama ihtimali olmadığını belirtmektedir. "Yüksek" diyenler yalnızca yüzde 9'dur. Bu tablo hem fiyat seviyelerinin hem de kredi maliyetlerinin konut talebini sınırladığını göstermektedir.

Yaş ilerledikçe konut harcama ihtimalinin düşmesi rasyonel bir çerçeveye oturmaktadır. 18-34 yaş grubunda "yok" oranı yüzde 53 iken, 55 yaş ve üstünde yüzde 73'e çıkmaktadır. Genç nüfusta ilk konut edinimi ihtimali görece daha yüksektir; ileri yaşta ise konut sahipliği oranı arttıkça yeni alım planı zayıflamaktadır.

Gelir kısırlılığı burada en net ayrışmayı göstermektedir. Düşük gelir grubunda konut alım ihtimali olmadığını belirtenlerin oranı yüzde 75'tir; "yüksek" diyenler yalnızca yüzde 4'tür. Üst orta/yüksek gelir grubunda ise "yüksek" oranı yüzde 20'ye çıkmaktadır. Bu fark, konut piyasasında gelir bazlı erişim eşitsizliğinin belirginleştiğini göstermektedir. Konut giderek alt gelir grupları için erişilemez bir yatırım alanına dönüşmektedir.

Araştırma verileri, hanehalkının önümüzdeki bir yıl içerisinde büyük tutarlı harcamalara karşı genel olarak temkinli bir tutum sergilediğini göstermektedir. Dayanıklı tüketim ürünleri, otomobil, tadilat ve özellikle konut gibi kalemlerde "harcama ihtimali yok" diyenlerin oranı tüm başlıklarda en yüksek kategori olarak öne çıkmaktadır. Bu tablo, ekonomik belirsizlik ortamında hanelerin önceliğini büyük yatırım kararlarından ziyade mevcut bütçe dengesini korumaya verdiğini göstermektedir.

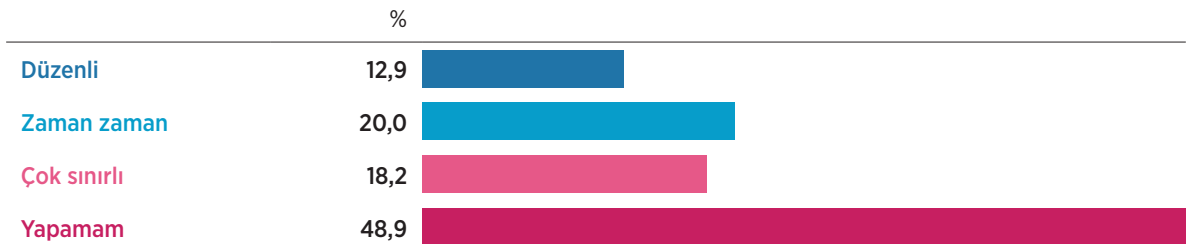
Büyük harcama eğilimlerine ilişkin veriler, Türkiye'de hanehalkının önceliğinin varlık birikimi değil, mevcut ekonomik dengeyi korumak olduğunu göstermektedir. Dayanıklı tüketim kalemlerinde sınırlı bir hareketlilik görülse de otomobil ve özellikle konut gibi yüksek tutarlı yatırımlarda talep belirgin biçimde daralmıştır.

Yaş ve gelir faktörü bu eğilimin temel belirleyicileridir. Gençler ve üst gelir grupları nispeten daha dinamik bir talep sergilerken, düşük gelir gruplarında büyük harcama kapasitesi ciddi biçimde sınırlıdır. Bu tablo, ekonomik toparlanmanın homojen olmayacağını; tüketim ve yatırım eğilimlerinin gelir düzeyine göre farklılaşacağını göstermektedir.

Sonuç olarak büyük harcama kararları ertelenmiş görünmektedir. Bu durum kısa vadede talep baskısını sınırlayabilir; ancak uzun vadede varlık edinimi ve servet birikiminde gelir temelli ayrışmayı derinleştirme potansiyeli taşımaktadır.

Tasarruf Yapabilme Durumu

Katılımcıların yüzde 49'u önümüzdeki 12 ay içerisinde tasarruf yapamayacağını belirtirken, düzenli olarak tasarruf yapabileceğini ifade edenlerin oranı yüzde 13 seviyesinde kalmaktadır. Çok sınırlı diyen %18 ile birlikte katılımcıların yüzde 67'sinin tasarruf ihtimali ya hiç yok ya da çok düşüktür.

Önümüzdeki bir yıllık dönemde tasarruf yapabilme durumuna dair beklentiler incelendiğinde, toplumun yaklaşık yarısının herhangi bir birikim yapma imkânı görmediği saptanmaktadır. Katılımcıların yüzde 49'u tasarruf yapamayacağını beyan ederken, yüzde 18'lik kesim ise bu imkânı "çok sınırlı" olarak değerlendirmektedir. Toplamda tasarruf yapma ihtimali yok ya da çok düşük olanlar toplumun üçte ikisine ulaşmaktadır. "Zaman zaman" tasarruf yapabileceğini belirtenlerin oranı yüzde 20 düzeyinde seyretmektedir. Düzenli tasarruf yapabilme kapasitesine sahip olduğunu düşünenlerin oranı yüzde 13 ile en düşük paya sahip kategoridir. Veriler, mevcut hayat pahalılığı ve ekonomik koşulların, geniş halk kitleleri için birikim yapmayı oldukça güçleştirdiğini ortaya koymaktadır.

Araştırma bulguları, tasarruf kapasitesinin Türkiye'de geniş kesimler için ciddi biçimde daraldığını göstermektedir. Katılımcıların yüzde 49'u önümüzdeki 12 ay içinde tasarruf yapamayacağını belirtirken, yüzde 18'i ancak "çok sınırlı" bir birikim yapabileceğini ifade etmektedir. Bu iki grup birlikte değerlendirildiğinde toplumun yüzde 67'si için tasarruf ya mümkün değildir ya da son derece kısıtlıdır. Düzenli tasarruf yapabileceğini düşünenlerin oranının yalnızca yüzde 13'te kalması, ekonomik güvenliğin zayıfladığına işaret etmektedir.

Tasarruf kapasitesi, ekonomik refahın en temel göstergelerinden biridir. Tasarruf yapamayan bir hane, beklenmedik bir harcama karşısında borçlanmaya mecbur kalır. Bu nedenle tasarruf imkânının daralması yalnızca bugünkü gelir sıkışmasını değil, gelecekteki finansal kırılganlığı da büyütmektedir. Hayat pahalılığı ve sabit giderlerin artışı, hanelerin elde kalan gelirini azaltmakta; birikim alanı neredeyse ortadan kalkmaktadır.

	18-34 yaş	35-54 yaş	55 yaş ve üstü
Düzenli	15,3	11,7	11,4
Zaman zaman	29,4	18,9	9,7
Çok sınırlı	23,0	16,9	13,9
Yapamam	32,2	52,5	64,9

Yaş grupları temelinde tasarruf yapabilme beklentileri incelendiğinde, yaş ilerledikçe birikim yapma imkânının belirgin şekilde azaldığı görülmektedir. 55 yaş ve üstü katılımcıların yüzde 65'i önümüzdeki 12 ay içerisinde tasarruf yapamayacağını belirtirken, bu oran 18-34 yaş grubundaki gençlerde yüzde 32 seviyesindedir. 18-34 yaş arasında düzenli tasarruf yapacağını belirtenlerle zaman zaman tasarruf yapacağını ifade edenler yüzde 44'e ulaşmaktadır.

Yaş ilerledikçe tasarruf yapabilme imkânının azaldığı görülmektedir. 55 yaş ve üstü katılımcıların yüzde 65'i tasarruf yapamayacağını belirtmektedir. Bu durum, sabit gelirle yaşayan emekli kesimin enflasyon karşısında daha kırılgan hale geldiğini göstermektedir. Bu yaş grubunda gelir artış potansiyeli sınırlı olduğu için birikim kapasitesi de daralmaktadır.

18-34 yaş grubunda ise "yapamam" oranı yüzde 32 ile daha düşüktür. Gençlerde "zaman zaman" ve "düzenli" tasarruf yapabileceğini belirtenlerin toplamı yüzde 44'e ulaşmaktadır. Bu tablo iki şekilde okunabilir. Birincisi, genç nüfusun henüz bazı büyük harcamaları üstlenmemiş olması nedeniyle görece daha esnek bir bütçeye sahip olmasıdır. İkincisi ise gençlerin geleceğe dair görece daha iyimser beklentiler taşımasıdır. Ancak bu oranların yine de yarının altında kalması, genç kesimde de geniş bir birikim alanı olmadığını göstermektedir.

35-54 yaş grubunda “yapamam” oranının yüzde 52’ye çıkması dikkat çekicidir. Bu yaş grubu genellikle çocuklu aileleri ve aktif çalışma çağını kapsamaktadır. Eğitim, konut ve yaşam maliyetleri bu kesimde bütçe baskısını artırmakta; tasarruf alanını daraltmaktadır.

	18-34 yaş	35-54 yaş	55 yaş ve üstü
Düzenli	9,0	11,5	23,7
Zaman zaman	10,5	21,0	35,0
Çok sınırlı	14,5	23,3	15,5
Yapamam	66,1	44,2	25,9

Gelir seviyesi ile tasarruf eğilimi arasında çok güçlü bir ilişki bulunmaktadır. Gelir seviyesi düştükçe tasarruf yapma imkânı da daralmakta düşük gelirli kişiler arasında düzenli tasarruf yapacağını belirtenler yüzde 9’a gerilemektedir. Yüksek gelir segmentinde düzenli olarak tasarruf yapabileceğini ifade edenlerin oranı yüzde 24 seviyesindedir. Bu kesimde zaman zaman tasarruf yapanlarla (%35) birlikte tasarruf planı yapanların oranı yüzde 50’nin üzerine çıkmaktadır. Düşük gelirli kişilerde hiç tasarruf yapamayacağını ifade edenler yüzde 66’dır.

Gelir seviyesi ile tasarruf kapasitesi arasında son derece güçlü bir ilişki vardır. Düşük gelir grubunda tasarruf yapamayacağını belirtenlerin oranı yüzde 66’dır. Düzenli tasarruf yapabileceğini söyleyenler yalnızca yüzde 9’dur. Bu tablo, düşük gelirli hanelerin yalnızca geçim düzeyinde ayakta kalabildiğini göstermektedir.

Alt orta gelir grubunda tablo kısmen iyileşmektedir; ancak burada da “yapamam” oranı yüzde 44’tür. Üst orta ve yüksek gelir grubunda ise düzenli tasarruf yapabileceğini belirtenlerin oranı yüzde 24’e çıkmaktadır. “Zaman zaman” tasarruf yapabilenlerle birlikte bu kesimde tasarruf planı yapanların oranı yüzde 50’nin üzerine çıkmaktadır. Bu durum, gelir arttıkça finansal güvenliğin ve gelecek planlama kapasitesinin güçlendiğini göstermektedir.

Tasarruf kapasitesindeki bu ayrışma, servet birikimi açısından uzun vadeli sonuçlar doğurabilir. Tasarruf yapabilen kesim yatırım ve varlık edinme imkanını sürdürürken, tasarruf yapamayan kesim borçlanmaya daha açık hale gelmektedir. Bu da gelir ve servet eşitsizliğinin zaman içinde derinleşme riskini artırmaktadır.

Genel tablo, Türkiye’de hanehalkının önemli bir bölümünün finansal olarak “ay sonunu getirme” düzeyinde hareket ettiğini göstermektedir. Tasarrufun lüks değil, temel bir finansal güvenlik aracı olduğu düşünüldüğünde, üçte iki oranında tasarruf kapasitesinin olmaması ekonomik dayanıklılığın zayıfladığını göstermektedir.

Bu durum, enflasyonun yalnızca tüketim gücünü değil, geleceğe yönelik planlama kapasitesini de aşındırdığını ortaya koymaktadır. Tasarruf yapamayan bir toplum, ekonomik şoklara karşı daha kırılabilir, borçlanmaya daha bağımlı ve belirsizlik karşısında daha temkinli bir davranış kalıbı geliştirmektedir. Dolayısıyla tasarruf kapasitesindeki daralma, ekonomik toparlanmanın kalitesi açısından da kritik bir göstergesi niteliğindedir.

GENEL DEĞERLENDİRME

Araştırmanın bütün bulguları birlikte değerlendirildiğinde, Türkiye’de ekonomik sıkışmanın artık geçici bir konjonktürel dalgalanma olarak değil, kalıcı bir yaşam düzeni olarak algılandığı görülmektedir. Enflasyon oranındaki teknik gerilemeye rağmen toplumun büyük çoğunluğu fiyat artışlarının süreceğine inanmaktadır. Bu durum, enflasyonla mücadelede en kritik eşiklerden biri olan beklenti yönetiminin henüz başarılmadığını göstermektedir. Vatandaş için mesele enflasyon oranının kaç olduğu değil, alışverişte karşılaştığı fiyat düzeyidir. Günlük hayat oranlarla değil, etiketlerle ölçülmektedir.

Toplumun üçte ikisinin enflasyonun artacağını düşünmesi ve yüzde 64’ünün alım gücünün azalacağı beklentisi içinde olması, ekonomik güvenin yeniden tesis edilemediğini açık biçimde ortaya koymaktadır. Bu güvensizlik soyut bir makro değerlendirmeye değil, hane bütçesinde yaşanan somut daralmaya dayanmaktadır. Katılımcıların yüzde 57’si son bir yılda hane ekonomisinin kötüleştiğini belirtmektedir. Düşük gelir grubunda bu oran yüzde 78’e çıkmaktadır. Ekonomik daralma toplumun tamamını etkilese de etkisi eşit dağılmamaktadır; en sert kayıp alt gelir gruplarında yaşanmaktadır.

Temel ihtiyaçları karşılama zorluğunun yüzde 83’e ulaşması, ekonomik baskının ne kadar yaygınlaştığını göstermektedir. Gıda ve enerji harcamalarının bütçe üzerindeki ağırlığı, enflasyonun en çok nerede hissedildiğini açık biçimde ortaya koymaktadır. Özellikle düşük gelir grubunda gıdanın açık ara ilk sırada yer alması, hayat pahalılığının en temel tüketim kalemleri üzerinden deneyimlendiğini göstermektedir. Bu tablo, enflasyonun talep artışından ziyade yaşam maliyeti krizi olarak algılandığını ortaya koymaktadır.

Önümüzdeki dönemde harcamaların artacağı beklentisinin güçlü olması ise ilk bakışta çelişkili görünse de aslında fiyat artış beklentisinin bir sonucudur. Katılımcıların yüzde 58’i toplam harcamalarının artacağını düşünmektedir. Bu artış beklentisi refah artışına değil, maliyet artışına dayanmaktadır. Tüketimin sert biçimde düşmemesinin temel nedeni, harcamaların büyük bölümünün zorunlu kalemlerden oluşmasıdır. Haneler harcamayı azaltma kapasitesine sahip değildir; yalnızca kalemler arasında öncelik değişikliği yapabilmektedir.

Bu noktada kredi kartı verileri belirleyicidir. Önümüzdeki altı ayda kredi kartı kullanımının artacağını düşünenlerin oranı yüzde 33’tür. Azalacağını söyleyenler ise yalnızca yüzde 10’dur. Bu durum, kredi kartının artık lüks tüketim aracı değil, bütçe dengeleme mekanizması haline geldiğini göstermektedir. Katılımcıların yalnızca yüzde 31’i borcunun tamamını ödeyebildiğini belirtirken, yüzde 29’luk kesim asgari ödeme yapmakta ya da zorlanmaktadır. Düşük gelir grubunda borcun tamamını ödeyebilenlerin oranının yüzde 17’ye düşmesi, finansal kırılganlığın alt gelir grubunda yoğunlaştığını göstermektedir.

Kredi kullanım amacının ilk sırada “borç kapatma” olması da bu tabloyu tamamlamaktadır. Kredi artık yeni bir yatırım veya varlık edinme aracı değil, mevcut yükümlülükleri çevirme aracıdır. Özellikle düşük gelir grubunda kredi kullanma motivasyonunun yüzde 37 oranında borç kapatma olması, borcun borçla çevrildiği bir döngünün oluştuğunu göstermektedir. Bu durum kısa vadede likidite sağlar; ancak uzun vadede faiz yükünü artırarak finansal dayanıklılığı zayıflatır.

Faiz oranlarının kredi kararları üzerindeki etkisi de bu tabloyu pekiştirmektedir. Katılımcıların yüzde 46’sı mevcut faiz seviyesinin kredi kullanma kararını tamamen caydırdığını belirtmektedir. Düşük gelir grubunda bu oran yüzde 57’ye çıkmaktadır. Bu, sıkı para politikasının kredi talebi üzerinde etkili olduğunu göstermektedir. Ancak aynı zamanda krediye erişimin gelir düzeyine göre farklılaştığını da ortaya koymaktadır. Üst gelir grubunda faiz caydırıcı olsa da tamamen engelleyici değildir; alt gelir grubunda ise fiili bir erişim bariyerine dönüşmektedir.

Büyük harcama planlarına bakıldığında tüketim davranışındaki ayrışma daha net görülmektedir. Dayanıklı tüketim kalemlerinde sınırlı bir hareketlilik olsa da otomobil, tadilat ve özellikle konut gibi yüksek tutarlı yatırımlarda temkin hâkimdir. Konut harcaması yapma ihtimali olmadığını belirtenlerin oranı yüzde 65'tir; düşük gelir grubunda bu oran yüzde 75'e çıkmaktadır. Buna karşılık üst orta ve yüksek gelir grubunda konut alım ihtimalini "yüksek" görenlerin oranı yüzde 20'dir. Bu tablo, varlık edinimi ve servet birikiminin gelir seviyesine göre keskin biçimde ayrıştığını göstermektedir.

Tasarruf yapabilme kapasitesi ise ekonomik dayanıklılığın en kritik göstergesidir. Katılımcıların yüzde 49'u önümüzdeki bir yıl içinde tasarruf yapamayacağını belirtmektedir. "Çok sınırlı" diyenlerle birlikte bu oran yüzde 67'ye ulaşmaktadır. Düşük gelir grubunda tasarruf yapamayacağını belirtenlerin oranı yüzde 66'dır. Buna karşılık üst orta ve yüksek gelir grubunda düzenli veya zaman zaman tasarruf yapabileceğini söyleyenlerin oranı yüzde 50'nin üzerindedir. Bu durum, servet birikiminin ve finansal güvenliğin gelir düzeyine bağlı olarak giderek ayrıştığını göstermektedir.

Yaş kırımları da önemli bir eğilim ortaya koymaktadır. Genç nüfusta dayanıklı tüketim ve otomobil harcama ihtimali görece daha yüksektir; ancak ileri yaş gruplarında hem kredi kullanma hem de tasarruf yapabilme kapasitesi daha sınırlıdır. Özellikle 55 yaş ve üstünde tasarruf yapamama oranının yüzde 65'e ulaşması, sabit gelirli kesimin enflasyon karşısında daha kırılgan hale geldiğini göstermektedir.

Siyasi aidiyet kırımını ise ekonomik algının yalnızca maddi koşullarla değil, siyasi pozisyonla da şekillendiğini göstermektedir. Muhalefet seçmeninde kredi kartı kullanımının artacağı beklentisi daha yüksektir; iktidar seçmeninde kredi kartı kullanmayanların oranı daha yüksektir. Ancak temel ihtiyaç baskısı ve tasarruf zorluğu gibi başlıklarda siyasi ayrışmanın ötesinde ortak bir deneyim alanı oluşmaktadır. Ekonomik sıkışma geniş bir toplumsal zeminde hissedilmektedir.

Genel resim üç temel eğilime işaret etmektedir.

Birincisi, beklentilerde temkin ve güvensizlik hakimdir. İkincisi, tüketim zorunlu kalemler üzerinden sürmekte; kredi kartı bütçe dengeleme aracı haline gelmektedir. Üçüncüsü, gelir düzeyine bağlı olarak finansal dayanıklılık ve varlık edinme kapasitesi keskin biçimde ayrılmaktadır.

Anketin en net ve çarpıcı sonucu yoksulluğun geçici değil yapısal bir risk haline geldiğini göstermesidir. Özellikle düşük gelir grubunda temel ihtiyaçları karşılama zorluğu, tasarruf yapamama ve borcu borçla çevirme eğilimi birlikte değerlendirildiğinde ekonomik sıkışmanın kalıcılaşma ihtimali güçlenmektedir. Enflasyon oranının düşmesi tek başına yeterli olmayacaktır. Fiyat düzeyi ile gelir seviyesi arasındaki makas daralmadıkça ve tasarruf kapasitesi yeniden oluşmadıkça ekonomik güvenin kalıcı biçimde tesis edilmesi zor görünmektedir.

SONUÇ

Bu araştırma, Türkiye’de ekonominin artık soyut bir büyüme oranı ya da politika faizi tartışması olmaktan çıktığını; doğrudan gündelik hayatın merkezine yerleştiğini göstermektedir. Ekonomi bugün mutfakta, pazarda, faturada, kredi kartı ekstresinde ve ertelenen tasarruf planlarında somutlaşmaktadır. Hane bütçesinin nasıl yönetildiği, hangi harcamanın ertelendiği, hangi borcun asgariyle çevrildiği, hangi yatırım kararının askıya alındığı ekonomik gerçekliğin en görünür göstergeleri haline gelmiştir.

Veriler, toplumun geniş kesimlerinde ekonomik güvenin zayıfladığını ortaya koymaktadır. Enflasyonun hız kesmesi beklentileri iyileştirmeye yetmemekte; fiyat düzeyinin yüksek seyri alım gücündeki aşınmayı kalıcı bir deneyime dönüştürmektedir. Haneler önümüzdeki dönemde harcamalarının artacağını düşünmekte; ancak bu artışı refah artışı olarak değil, maliyet baskısının devamı olarak okumaktadır. Tüketim, tercih olmaktan çok zorunluluk üzerinden sürmektedir.

Kredi kartının bütçe dengeleme aracı haline gelmesi, borçlanmanın yatırım yerine borç kapatma amacıyla düşünülmesi ve tasarruf kapasitesinin geniş kesimlerde ortadan kalkması, finansal kırılganlığın arttığını göstermektedir. Gelir düzeyine bağlı olarak büyük harcama ve varlık edinme kapasitesinin keskin biçimde ayrışması ise uzun vadede servet eşitsizliğinin derinleşme riskine işaret etmektedir.

Bu tablo, ekonomik normalleşmenin yalnızca enflasyon oranındaki düşüşle ölçülemeyeceğini göstermektedir. Beklentiler iyileşmeden, alım gücü toparlanmadan ve hanelerin tasarruf yapabilme kapasitesi yeniden oluşmadan ekonomik toparlanmanın toplumsal karşılık bulması güç görünmektedir. Ekonomik istikrarın kalıcı hale gelmesi için fiyat istikrarının yanı sıra gelir istikrarı ve finansal güvenliğin de güçlenmesi gerekmektedir.

Son kertede, Türkiye’de ekonomik tartışmanın merkezinde artık makro göstergelerden çok hane bütçesi yer almaktadır. Ekonominin gerçek karşılığı, vatandaşın ay sonunu nasıl getirdiğinde, borcunu nasıl ödediğinde ve geleceğe dair ne kadar güven duyduğunda saklıdır. Bu güven yeniden tesis edilmedikçe, teknik iyileşmeler toplumsal iyileşme olarak algılanmayacaktır.

A